

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vliv Čínské lidové republiky na vzdělání v Africe na
příkladu vybraných zemí: Keňa a Nigérie**

The People's Republic of China's Influence on Education in Selected
African Countries: Kenya and Nigeria

OLOMOUC 2021, Ondřej Šašek

Vedoucí práce: Bc. Martin Lavička, M.A.

Prohlášení o samostatnosti

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

.....

podpis

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem Čínské lidové republiky na oblast vzdělávání v Africe, a to na příkladu dvou afrických zemí: Keni a Nigérie. Nejprve čtenáře seznamuje s moderní historií čínsko-afrických vztahů a následně představuje čínsko-africké vazby ve vzdělávací oblasti. Poté postupně uvádí obě vybrané země, představí pro širší souvislost historii vztahů s Čínou a posoudí čínský vliv na oblast vzdělávání. Nakonec je situace v obou zemích srovnána. Z dosažených výsledků vyplývá, že vývoj čínského vlivu na vzdělání v Keni i v Nigérii odpovídá obecnému vývoji čínsko-afrických vztahů a vazeb ve vzdělávání, přičemž v Keni jsou tyto vazby o něco výraznější než v Nigérii.

Počet znaků: 76 084

Klíčová slova: Čína, Afrika, Keňa, Nigérie, vzdělávání, čínsko-africké vztahy, Konfuciusův institut, FOCAC

Abstract

This thesis examines the influence of People's Republic of China on education in Africa, based on the example of two African countries: Kenya and Nigeria. Firstly, it introduces the reader to the modern history of Sino-African relations, and subsequently, Sino-African relations in education. Then, both countries are introduced in order and the history of their relations with China is presented, which is followed by a comparison of both cases. According to the analysis, the development of Chinese influence on education both in Kenya and in Nigeria follows a scheme of general development of Sino-African relations in education. It also shows that the influence is stronger in Kenya than in Nigeria.

Keywords: China, Africa, Kenya, Nigeria, education, Sino-African relations, Confucius Institute, FOCAC

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce, Bc. Martinu Lavičkovi, M.A., a to za všestrannou pomoc, odborné vedení, množství cenných rad a doporučení a také za trpělivost při konzultacích v průběhu vypracovávání této práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
Ediční poznámka	7
Úvod	8
Metodologie	10
Shrnutí literatury	10
Čínsko-afriické vztahy	12
Základní charakteristika Číny a Afriky	12
Historie čínsko-afriických vztahů	13
Čínský vliv na vzdělání v Africe	18
Konfuciovy instituty	19
Čínský vliv na vzdělání v Africe během 20. století	20
FOCAC a 21. století	22
Keňa	26
Charakteristika Keni	26
Historie čínsko-keňských vztahů od roku 1963	27
Čínsko-keňské vazby ve vzdělávání	29
Výuka čínštiny v Keni	29
Studentské výměny a stipendia	31
Konfuciovy instituty v Keni	31
Nigérie	33
Charakteristika Nigérie	33
Historie čínsko-nigerijských vztahů od roku 1960	33
Čínsko-nigerijské vazby ve vzdělávání	36
Výuka čínštiny v Nigérii	36
Studentské výměny a stipendia	37
Konfuciovy instituty v Nigérii	38
Srovnání	40
Závěr	42
Resumé	44
Seznam pramenů a literatury	45

Seznam zkratek

ČLR – Čínská lidová republika (*People's Republic of China*)

FNLA – Národní fronta pro osvobození Angoly (*Frente Nacional de Libertação de Angola*)

FOCAC – Fórum čínsko-africké spolupráce (*Forum on China–Africa Cooperation*)

Hanban – Čínský národní úřad pro mezinárodní šíření čínského jazyka (anglicky: *Office of Chinese Language Council International* / čínsky: 国家汉语国际推广领导小组办公室 / pinyin: *guójiā Hànyǔ guójì tuīguǎng lǐngdǎo xiǎozǔ bàngōngshì*)

HDP – hrubý domácí produkt (*gross domestic product*)

ICT – informační a komunikační technologie (*Information and Communication Technologies*)

KANU – Keňská Africká Národní Unie (*Kenya African National Union*)

KI – Konfuciov institut (*Confucius Institute*)

KICD – Keňský institut pro rozvoj osnov (*Kenya Institute of Curriculum Development*)

MPLA – Angolské Lidové hnutí za osvobození Angoly (*Movimento Popular de Libertação de Angola*)

MTCSOL – (*Master of Teaching Chinese to Speakers of Other Languages*)

OSN – Organizace Spojených národů (*United Nations*)

PZI – přímé zahraniční investice (*foreign direct investment*)

SSSR – Sovětský svaz (*Soviet Union*)

UNITA – Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly (*União Nacional para a Independência Total de Angola*)

USA – Spojené státy americké (*United States of America*)

USD – americký dolar (*American dollar*)

Ediční poznámka

Pro přepis čínských jmen a názvů je v této práci použit systém **pinyin** (v české transkripci též *pchin-jin*), pro zjednodušení zpravidla bez užití tónových značek. Výjimkou je název Kuomintang, který je zapsán pomocí systému **Wade–Giles**, a to z toho důvodu, že se v tomto případě jedná o obecně rozšířenou formu zápisu.

Úvod

Když v polovině 20. století došlo k vlně dekolonizace¹, způsobilo to změnu na mezinárodním poli. Afrika, která se najednou skládala z množství čerstvě nezávislých zemí, si musela najít v mezinárodním systému své vlastní místo a začít formovat vztahy s ostatními zeměmi. Čínská lidová republika (dále také Čína, nebo ČLR), nezatížena koloniálními vazbami na Afriku, se začala africkým zemím nabízet jako jeden z potenciálních partnerů.

Od té doby se čínsko-africké vztahy vyvinuly a vznikly vazby v mnohých oblastech, například v ekonomické či politické. I v českém prostředí se lze o čínsko-afrických vztazích dočíst, především v souvislosti s investicemi a obchodními aktivitami Číny, a to jak v médiích (ČT 2018), tak v akademických kruzích (Mubeenová, Volný b.r.). Jednou oblastí, která je však v rámci čínsko-afrických vztahů často opomíjena, je vzdělávání². Právě oblasti vzdělávání, respektive čínskému vlivu na vzdělávací oblast v Africe, se věnuje tato práce.

Afrika je však kontinent velký, a detailně zkoumat čínský vliv s ohledem na všechny africké státy by bylo příliš složité. Proto zde také představíme dva zástupce afrického kontinentu: Keňu a Nigérii. Na jejich příkladu se pokusíme čínský vliv na vzdělání zhodnotit, přičemž naším cílem bude nalézt odpověď na následující otázky: Jak se vyvíjel čínský vliv na vzdělání v Keni a v Nigérii? Odpovídá tento vývoj celkovému obrazu čínsko-afrických vztahů? A jaké jsou rozdíly mezi čínským vlivem na vzdělání v Keni a v Nigérii?

Práce je rozdělena do několika částí. Nejprve je pro přiblížení tématu čtenáři představena obecná rovina čínsko-afrických vztahů a jejich historický vývoj. Poté jsou představeny současné poznatky o čínsko-afrických vazbách v oblasti vzdělávání s ohledem na zmíněnou historii.

V následující analytické části práce je věnována specifická pozornost dvěma vybraným zemím: Keni a Nigérii. Obě země jsou stejným způsobem detailně rozebrány a prozkoumány. Nejprve je uvedena stručná charakteristika dané země spolu s historií vztahů s Čínou. Poté je představen samotný čínský vliv na vzdělání v dané zemi. Základem sběru dat je rešerše. Následně jsou poznatky z obou zemí zanalyzovány a

¹ Dekolonizací se rozumí proces osamostatnění kolonie, vedoucí ke vzniku její nezávislosti. Ještě v první polovině 20. století byla většina Afriky pod koloniální správou.

² Shinn s Eisenmanem (2012, s. 210) například uvádí, že v kontextu čínsko-afrických vztahů je vzdělávání věnována nižší pozornost (s výjimkou čínských politiků a učenců) než například ekonomice či zahraniční pomoci.

srovnány. K tomu je využita metoda komparace. Na základě zjištěných výsledků se poté pokoušíme odpovědět na výše uvedené otázky.

Metodologie

Tato práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část se věnuje vztahům mezi Čínou a Afrikou, a to jak z historického pohledu, tak z pohledu oblasti vzdělávání. Představuje tak čtenáři teoretický základ, z něhož následně vychází druhá část.

V druhé části jsou představeny dvě vybrané africké země: Keňa a Nigérie. Tyto země byly jako vzorek vybrány z několika důvodů. Obě mají za úřední jazyk angličtinu, což umožňuje snazší rešerši a sběr dat. Roli hrála i geografická poloha: Keňa byla vybrána jako zástupce východní Afriky a Nigérie západní. Byla také snaha vybrat pokud možno země bez velmi výrazných ekonomických rozdílů, což by mohlo komparaci v některých ohledech ztěžovat.³

V rámci druhé části je nejdříve uvedena stručná charakteristika dané země v souvislosti se vztahem k Číně, následně je představena historie vztahů s Čínou, a to v podobném formátu jako kapitola věnující se historii čínsko-afrických vztahů v první části. Následně je věnován prostor samotné analýze čínského vlivu na vzdělání v dané zemi. Ta je rozdělena do tří hlavních kategorií: výuka čínštiny v dané zemi, studentské výměny a stipendia, a nakonec postavení Konfuciových institutů v zemi. Po analýze obou zemí jsou informace shrnuty a srovnány. Použitými metodami jsou rešerše a komparace.

Shrnutí literatury

Na téma čínsko-afrických vztahů bylo napsáno již mnoho odborných děl, jen některá se však věnují konkrétní problematice týkající se oblasti vzdělávání. Tato práce je založena na zdrojích v anglickém jazyce, a to především proto, že dostupných zdrojů věnujících se našemu tématu je v českém jazyce pouze minimum. Sekundární literární zdroje jsou také místy doplněny dalšími zdroji (například citace ze stránek United Nations, Statista, FOCAC a dalších), a to především za účelem získání faktografických údajů vhodných pro tuto práci. Zde je uveden přehled několika významných zdrojů.

Velkým přínosem pro tuto práci je dílo *China and Africa: A Century of Engagement* (2012) od Davida Shinna a Joshuy Eisenmana. Tato rozsáhlá kniha věnující se čínsko-africkým vztahům pokrývá velkou škálu různých témat: od historie, obchodu, armády, až po média a vzdělávací oblast. Pro naši potřebu jsou největším přínosem především kapitoly o historii a oblasti vzdělávání, které použijeme v části týkající se vztahů mezi Čínou a Afrikou. Dále je v tomto díle věnována pozornost také vztahu mezi

³ V případě některých výrazně chudších zemí je také o poznání nižší dostupnost vhodných zdrojů.

Čínou a jednotlivými africkými zeměmi, a to včetně Keni a Nigérie, což je možné v naší práci také využít.

O vazbách mezi Čínou a Afrikou píše také Howard W. French ve své knize *China's Second Continent: how a million migrants are building a new empire in Africa* (2014). Toto dílo se převážně věnuje tématu imigrantů z Číny do Afriky, pro naši práci je však přínosem především úvod, kde French rozebírá důvody vedoucí k vytváření vazeb mezi Čínou a Afrikou.

Specifikům vazeb ve vzdělávací oblasti mezi Čínou a Afrikou se věnuje Kenneth King v kapitole *China's Higher Education Engagement with Africa: A Different Partnership and Cooperation Model?*, která je součástí díla *Education, Learning, Training: Critical Issues for Development* (2014), jehož je zároveň editorem (spolu s G. Carbonnierem a M. Cartonem). Zde se věnuje aspektům čínských investic do vzdělávací oblasti v Africe a představuje různé prvky, které v této oblasti hrají roli, jmenovitě například Konfuciovy instituty či vzdělávací program 20+20.

Pokud jde o Konfuciovy instituty, těm specificky věnuje pozornost kniha Falka Hartiga, *Chinese Public Diplomacy: The rise of the Confucius Institute* (2016). Zde popisuje fungování a význam Konfuciových institutů a zasazuje je do širšího tématu čínské zahraniční politiky. Přestože se zde věnuje příkladům institutů v Austrálii a Německu, zatímco Africe zde věnována pozornost není, je úvodní část této knihy pro naši kapitolu věnující se Konfuciovým institutům dobrým zdrojem.

Dalším významným dílem je *China's Diplomacy and Economic Activities in Africa: Relations on the Move* (2018) od Anji Lahtinenové, které se věnuje čínsko-africkým vztahům především z ekonomického pohledu, mimo ně však také poskytuje užitečné informace týkající se historie, které představuje hned v první kapitole.

Čínsko-africké vztahy

Základní charakteristika Číny a Afriky

Jak Čína, tak Afrika jsou na první pohled velmi komplikované a v mnohých ohledech odlišné celky. Pro přiblížení tématu čtenáři se proto pokusíme v následující části oba celky představit, a to včetně jejich vzájemných vazeb, které jsou v kontextu tématu této práce důležitým bodem.

Čína je především známá jako nejlidnatější země světa. K 28. březnu 2021 si Čína s počtem 1,44 miliardy obyvatel (Worldometer 2021a) stále drží světové prvenství ve velikosti populace, a to i přesto, že ji zanedlouho s velkou pravděpodobností předežene Indie (Ritchie 2019). V čem však Čína ve světovém měřítku také vyniká, je její ekonomika. Jak uvádí French (2014, s. 3) ve své knize *China's Second Continent*, za více než desetiletí se Čína proměnila z chudé společnosti s nevýraznou ekonomikou na, jak se jí dnes přezdívá, továrnu světa. Za tím podle něj stály ke konci 70. let čínské reformy a otevírání se světu spojené s vlivem silící globalizace, která tyto reformy časově následovala (French 2014, s. 3). Dnes je Čína po Spojených státech druhou největší ekonomikou světa (Worldometer 2017). Její banky, stavební společnosti a další podniky prohledávají svět ve snaze najít odbytiště svého kapitálu a produktů, stejně tak jako hledají suroviny, které jsou pro rostoucí čínskou ekonomiku neustále potřeba (French 2014, s. 3-4).

Afrika je oblastí, která se může těšit výraznému čínskému zájmu a která je zároveň na tyto suroviny velmi bohatá (French 2014, s. 4). Tento kontinent, jehož populace k 1. březnu 2021 čítala zhruba 1,36 miliardy obyvatel (Worldometer 2021b)⁴ a který se skládá z 54 samostatných států, je stejně jako Čína součástí takzvaného „globálního Jihu“ (Odeh 2012, s. 70) a bývá označován jako nejchudší kontinent (SOS Children's Villages b. r.). Nachází se zde většina nejméně rozvinutých zemí světa (United Nations 2021) a počet lidí žijících pod hranicí extrémní chudoby je zde také nejvyšší ze všech světadílů (Roser, Ortiz-Ospina 2013). S čím má také většina afrických zemí historickou zkušenost, je kolonizace. Pouze dvě africké země, Etiopie a Libérie, si do určité míry zachovaly nezávislost v období koloniální éry, kdy evropské mocnosti ovládaly většinu afrického kontinentu (Seger 2018, s. 1).

Co se prospěšnosti čínsko-afrických vazeb týče, názory se různí. Rotberg (2008, s. 1) kupříkladu uvádí, že Čína a Afrika se navzájem potřebují. Zatímco Čína Afriku

⁴ To Afriku činí, co se počtu obyvatel týče, srovnatelnou s Čínou.

potřebuje pro uspokojení své obrovské poptávky po surovinách, Afrika Čínu potřebuje pro možnost vlastního růstu a prosperity, což Čína Africe nabízí prostřednictvím obchodu a investic, především do infrastruktury. Vztah Číny a Afriky tak popisuje jako „symbiotický“ (Rotberg 2008, s. 1). Podle Mlambo a dalších (2016, s. 258) však může mít tento vztah i negativní stránku, jelikož uvádí, že Čína bývá obviňována z vykořisťování, kdy pobírá africké zdroje bez poskytování adekvátních benefitů, a dovozem svých levných produktů způsobuje coby konkurence oslabování místní manufakturní základny. V souvislosti s tím je Čína obviňována z přispívání k africké chudobě a zaostalosti (Mlambo et al. 2016, s. 258). Jak však Mlambo a další (2016, s. 258) také tvrdí a co též vyplývá z existence protichůdných názorů je, že nelze jednoznačně říct, zda je toto čínsko-africké partnerství oboustranně prospěšné či nikoliv.

Jedním z problémů, které vztahy Číny a Afriky také provází, je určitá nevyváženost vzájemných vztahů. „ČLR má luxus mluvit jedním hlasem, zatímco africké státy v této pozici nikdy nebyly“⁵ (Shinn, Eisenman 2012, s. 30). Tento fakt podle Shinna a Eisenmana (2012, s. 30) nenapravila ani Organizace africké jednoty⁶ či její současný následovník Africká unie⁷, a to především díky nerovné síle jejich členů. Větší a ekonomicky silnější státy jako Nigérie, Egypt či Jihoafrická republika mají přirozeně v rámci organizace silnější hlas a dostává se jim proto výraznější pozornosti od Číny, zatímco menší a chudší státy jako Togo, Lesotho či Středoafriická republika jsou v tomto ohledu upozaděny (Shinn, Eisenman 2012, s. 30).

Historie čínsko-afrických vztahů

První kontakty lze trasovat až do hluboké historie. Již během 7. století začaly přímé kontakty po moři a v 15. století uskutečnil Zheng He, známý čínský mořeplavec, čtyřnásobnou výpravu s flotilou k východním břehům Afriky, a to do oblasti dnešní Keni a Somálska (FMPRC 2004b). V následujícím období kontakty utichly, a to v návaznosti na nezájem a neochotu čínské vládnoucí vrstvy další zámořské výpravy podporovat (Shinn, Eisenman 2012, s. 20-21).

Po dlouhém přerušení vzájemných vztahů se začaly skupiny Číňanů přesouvat do některých afrických zemí, především na ostrovy u východního pobřeží a do Jižní Afriky,

⁵ Překlad autora.

⁶ Organizace africké jednoty existovala mezi lety 1963 a 2002, kdy byla nahrazena Africkou unií. Jejím cílem bylo posilování spolupráce, bezpečnosti, ale také například odstranění rasové segregace (Moderní Dějiny 2009).

⁷ Africká unie je mezinárodní společenství sdružující v současnosti všechny africké státy (African Union b. r.).

a to jako pracovní, popřípadě obchodní síla (Shinn, Eisenman 2012, s. 22). Hlavním typem kontaktů byli čínští pracovníci, kteří do Afriky cestovali za prací na významných stavebních projektech, přičemž velká část z nich v Africe trvale nezůstávala (Shinn, Eisenman 2012, s. 26). Mimo to Shinn s Eisenmanem (2012, s. 26) také zmiňují čínské obchodníky, kteří do afrických zemí cestovali a z nichž se někteří na kontinentu trvale usídlili. Jedna z nejlépe zdokumentovaných diaspor se vytvořila v Jižní Africe, kde její postupný nárůst vedl ke vzniku první a nejspíše jediné funkce diplomatického zástupce, kterou císařská Čína v Africe měla (Shinn, Eisenman 2012, s. 23-25).

Po pádu císařství se k moci dostal Kuomintang⁸ a vznikla Čínská republika. V době, kdy držela kontrolu nad pevninskou Čínou, tedy mezi lety 1912 a 1949, byl kontakt s Afrikou jen minimální, a to z důvodu mnohých výzev, které vládu Kuomintangu provázely, od vnitřní nestability země, konfliktu s komunisty až po vpád japonské armády. Navíc většina afrických zemí byla v této době ještě pod koloniální správou (Shinn, Eisenman 2012, s. 26-27).

Až teprve od poloviny 20. století začaly čínsko-africké vztahy dostávat nový rozměr. Rok 1949 dal vzniknout Čínské lidové republice a od 50. let se spustila lavina dekolonizace afrických zemí, která vyvrcholila roku 1960, kdy získalo nezávislost 17 afrických států a který je dodnes znám jako „rok Afriky“ (Everett et al., 2021). Tím obě strany dostaly takovou podobu, v jaké je známe dnes.

Podle Ismaela (1971, s. 507) lze za začátek čínského působení v Africe a spolupráce mezi Čínou a africkými státy označit Bandungskou konferenci v dubnu 1955. I přesto, že většina afrických států byla v této době stále pod koloniální správou, navázala zde Čína důležitý kontakt s egyptským prezidentem Násirem, což nakonec vyústilo v to, že v květnu 1956 se stal Egypt první africkou zemí, která oficiálně uznala Čínskou lidovou republiku (Ismael 1971, s. 507).

Na přelomu let 1963 a 1964 navštívila delegace vedená čínským premiérem Zhou Enlaiem 10 afrických zemí, přičemž 9 z nich navázalo s ČLR oficiální vztahy ještě před ukončením této cesty (Kambudzi 2013, s. 30). Podle Lahtinenové (2018, s. 3) se Zhou Enlai, opět v souvislosti se studenou válkou, soustředil na získávání podpory proti „imperialistům“ a „revizionistům“, tedy USA a SSSR. Mezi rokem 1958 a začátkem Kulturní revoluce v Číně roku 1966 poté navázalo s ČLR oficiální vztahy kromě Egypta

⁸ Kuomintang je politická strana, která ovládala pevninskou Čínu do roku 1949, avšak po prohrané občanské válce se stáhla na ostrov Taiwan, kde působí dodnes (Britannica 2019a). „Kuomintang“ je běžně používaný anglický název, v pinyinu je však přepisován jako „Guomindang“.

celkem 18 afrických států (Kambudzi 2013, s. 30), přičemž na konci roku 1970 jich bylo již 40 (Lahtinen, 2018, s. 4). Mezi všemi africkými státy existovala k září roku 2020 již pouze jediná oficiálně uznávaná země udržující oficiální vztahy s Čínskou republikou: Svazijsko⁹ (Ahmed 2020). Z toho lze odvodit, že ČLR byla, co se navazování vztahů a získávání politické podpory v Africe týče, více než úspěšná, a to především na úkor Čínské republiky. Jak zmiňuje Shinn s Eisenmanem (2012, s. 4-5), ČLR totiž podmiňovala navazování diplomatických vztahů tím, že daný stát ukončí oficiální vztahy s Čínskou republikou.¹⁰

Důležitým faktorem, který ovlivňoval čínsko-africké vztahy a který trval zhruba až do roku 1990, byla studená válka. Ta podle Shinna a Eisenmana (2012, s. 30) mimo jiné zapříčinila neshody ohledně přístupu k Africe mezi Západem a Čínou. Čína, vědoma si měnící se situace na africkém kontinentu, začala Afričany podporovat v jejich snaze ukončit koloniální nadvládu, což zapadalo do její komunistické ideologie (Shinn, Eisenman 2012, s. 30). Podle Lahtinenové (2018, s. 3) se Čína podporou afrických hnutí za nezávislost vymezovala vůči Spojeným státům a Sovětskému svazu, zdůrazňujíc koncept „solidarity Jih-Jih“¹¹. Následná vlna vzniku nezávislých afrických států poté poskytla Číně příležitosti z hlediska diplomacie (Shinn, Eisenman 2012, s. 30). Čína, jak zmiňuje například Kambudzi (2013, s. 29), byla pro africké státy lákavým partnerem také především proto, že nebyla zatížena koloniální minulostí související s Afrikou a měla tak oproti jiným zemím výhodu.

Naopak dvě události, které vztahy s Afrikou spíše utlumily, byl Velký skok vpřed, který trval od roku 1958 do roku 1960, případně 1961, a Kulturní revoluce, jejíž hlavní fáze probíhala mezi lety 1966 a 1969 (Shinn, Eisenman 2012, s. 30). V případě první události, jak uvádí Shinn s Eisenmanem (2012, s. 30-31), se jednalo především o ekonomický neúspěch, který výrazně omezil možnosti Číny pomáhat africkým zemím. Kulturní revoluci poté zmiňují jako chaos, který byl sice později označen za chybu, avšak vyústil v omezení kontaktů s Afrikou v pozdějších 60. letech (Shinn, Eisenman 2012, s. 30-31).

Součástí již zmíněného faktoru studené války byl i čínsko-sovětský konflikt, který trval od konce 50. let do poloviny 80. let a který vztahy s Afrikou také ovlivnil (Shinn,

⁹ V dnešní době také známé pod názvem Eswatini.

¹⁰ Poté, co se Čínská republika stáhla na ostrov Taiwan, neprojevovala zpočátku výrazný zájem o Afriku. Ten vyvolal až spor s ČLR o diplomatické uznání africkými státy (Shinn, Eisenman 2012, s. 27-28).

¹¹ Tento pojem je spojen s tzv. spoluprací Jih-Jih (anglicky: South-South cooperation), kterým se označuje spolupráce mezi rozvojovými zeměmi Globálního Jihu (United Nations 2019).

Eisenman 2012, s. 30). S tímto faktorem mimo jiné souviselo také Československo. Po invazi zemí Varšavské smlouvy v roce 1968 se po celé Africe vzedmul odpor proti Sovětskému Svazu a mnoho Afričanů vyjádřilo Československu podporu, přičemž Čína, která si sama v této době se Sovětským Svazem nerozuměla, využila příležitosti, kterou jí africké rozčarování nad SSSR a potažmo Spojenými státy poskytlo, a ke konci své Kulturní revoluce zahájila rapidní rozpínání svých diplomatických vztahů v Africe (Hutchison 1975, s. 9-10).¹² A to se jí také dařilo, jelikož v říjnu roku 1972 právě s pomocí hlasů afrických států uspěla Čína se svojí snahou nahradit Taiwan v OSN (Kambudzi 2013, s. 30).

Jak uvádí Berthe (2013, s. 1), v 80. letech se politika Číny vůči Africe změnila, a to na základě rozbíhajících se čínských reforem a otevírání se světu. Do této doby byla čínská politika v Africe hnána především ideologií a politickými zájmy, avšak poté, co se v Číně spustily reformy a její ekonomika začala výrazně růst, se hlavní motivace Číny ve vztazích s Afrikou přesunula především do ekonomické roviny (Berthe 2013, s. 1). Podobnou informaci uvádí například také Lahtinenová (2018, s. 5), podle které došlo k tomuto posunu v 90. letech, či Shinn s Eisenmanem (2012, s. ix-x), dle nichž začala Čína vyhledávat africké zdroje či trhy pro své produkty a projekty, a ekonomika se tak stala hlavním motivátorem čínsko-afrických vztahů.

V roce 1989 došlo k událostem na náměstí Brány Nebeského klidu, které měly na čínsko-africké vztahy také vliv. Podle Lahtinenové (2018, s. 5) měly tyto události za následek výrazné poškození vztahů se Západem, se kterým Čína do té doby udržovala relativně dobré vztahy, což Čínu přinutilo obrátit svoji pozornost jinam – konkrétně k Africe, a posílit tak staré kontakty a zahájit nové projekty.

S narůstajícími vazbami s Afrikou si Čína podle Shinna a Eisenmana (2012, s. 48) začala uvědomovat potřebu existence určitého multilaterálního mechanismu, který by pomohl vztahy s africkými zeměmi lépe koordinovat. Výsledkem se stalo založení Fóra čínsko-africké spolupráce (FOCAC) v roce 2000, jehož první konference se konala v Pekingu. Tato iniciativa se dle nich projevila pozitivně, co se zlepšování čínsko-afrických vztahů týče (Shinn, Eisenman 2012, s. 48). Dodávají však také, že „iniciativa byla zahájena Čínou a rozhodování převážně zůstává v rukou Číny“¹³ (Shinn, Eisenman 2012, s. 48). Ibonye (2020, s. 3) na adresu FOCAC uvádí, že se z něj stal efektivní

¹² Sama Čína invazi také ostře odsoudila (Kučera, Lavička 2016, s. 51).

¹³ Překlad autora.

mechanismus pro spolupráci mezi oběma stranami a jedná se o úspěšný příklad spolupráce Jih-Jih.

První konference FOCAC proběhla v Pekingu v říjnu roku 2000. Následné konference poté proběhly v letech 2003, 2009, 2012, 2015 a 2018. Místo konání těchto konferencí vždy rotuje mezi Čínou a Afrikou: v letech 2000, 2006, 2012 a 2018 byl místem pořádání Peking, zatímco v letech 2003, 2009 a 2015 se konference konaly na africké půdě, a to konkrétně v etiopské Addis Abebě, v egyptském Šarm Aš-Šajchu a v jihoafrickém Johannesburgu (FOCAC b. r.c). FOCAC má v současnosti zastoupení 54 států: ČLR a 53 afrických zemí, které ČLR oficiálně uznávají (FOCAC b. r.a). To je posun v porovnání s první konferencí v roce 2000, kdy byli pozváni zástupci ze 44 afrických států (FOCAC b. r.b).

Z ekonomického hlediska se stal přelomovým rok 2012, kdy se Čína stala největším obchodním partnerem Afriky (Lahtinen 2018, s. 1). Podobně silnou pozici má i v oblasti investic. V roce 2019 byla Čína pro Afriku pátým největším investorem (po Nizozemsku, Francii, Spojeném království a Spojených státech), přičemž v roce 2018 dosáhly tyto investice hodnoty 46 miliard dolarů, což je od roku 2014, kdy investice činily 32 miliard dolarů, viditelný nárůst. Je zde také rozdíl oproti jiným významným investorům, například Spojeným státům či Spojenému království, od kterých naopak investice v roce 2018 oproti roku 2014 klesly (UNCTAD 2020). Nárůst čínských investic je však patrný již od roku 2003 (China Africa Research Initiative b. r.). Z tohoto nárůstu je tak možné odvodit, že čínský zájem o Afriku jako celek i nadále přetrvává a přetrvávat bude, jak také uvádí například Large (2008, s. 60), podle kterého se čínské působení v Africe nejenže udrží, ale také ještě více prohloubí.

Z výše uvedeného lze vyčíst, že vztahy mezi Čínou a Afrikou nebyly vždy jednoznačné. Obecně však lze říct, že i přes různá úskalí (například studená válka, Velký skok vpřed či Kulturní revoluce) se Čínské lidové republice od svého vzniku podařilo vybudovat výrazné vazby na Africký kontinent. Ty byly zpočátku hnány především politickými motivy, avšak později získaly hlavně ekonomický charakter, který si udržují dodnes.

Čínský vliv na vzdělání v Africe

Pro pochopení problematiky týkající se čínského vlivu na vzdělávání v Africe je potřeba čtenáři představit čínskou zahraniční politiku v této oblasti, konkrétně tedy čínský vliv na vzdělání. S ohledem na téma naší práce bude zaměřena pozornost na působení tohoto vlivu specificky na africkém kontinentu.

Nejdříve je třeba zařadit čínský vliv na vzdělání do širšího kontextu. K tomu nám poslouží charakteristika, kterou představuje Joseph Nye. Ten ve svém díle *Soft Power: The Means to Success in World Politics* píše o konceptu tzv. „soft power“, neboli síle založené na atraktivitě a ovlivňování preferencí jiných (Nye 2004, s. 5-11). „Pokud vůdce reprezentuje hodnoty, které ostatní chtějí následovat, bude to stát méně je vést“¹⁴ (Nye 2004, s. 6). Tím dává soft power do protikladu s tzv. hard power, kterou popisuje jako ekonomickou či vojenskou sílu (Nye 2004, s. 5). Dále poté uvádí zdroje této soft power. Mezi jeden z nich, kulturu, zařazuje i vzdělávání (Nye 2004, s. 11).

Jak však uvádí Wei Liang (2012, s. 669), Číně se podařilo propojit její soft power s hard power, a to především s její ekonomickou stránkou. Čína totiž začala využívat svoji soft power zhruba na přelomu tisíciletí, což bylo vyvoláno především jejím ekonomickým rozvojem a potřebou zdrojů, které jsou pro udržení tohoto rozvoje zásadní (Wei 2012, s. 669). „Ekonomická síla se stala zároveň zdrojem a prostředkem čínské soft power“¹⁵ (Wei 2012, s. 669).

Například Falk Hartig (2016, s. 4) píše, že zatímco ke konci 20. století se Čína snažila o mezinárodní spolupráci za účelem obnovy své ekonomiky, na počátku 21. století je motivem její mezinárodní spolupráce snaha propagovat svoji kulturu a jazyk, a tedy zlepšit vnímání Číny po světě. S tím podle něj souvisí historický vývoj. Problémy s image, jak Hartig (2016, s. 5) uvádí, měla Čína již po staletí, bez ohledu na to, zda byly založeny na faktech či nikoliv. Co je však nové, je ucelená snaha vyrovnat se se svým image a lépe komunikovat s vnějším světem. To označuje Hartig (2016, s. 5) jako součást tzv. „go out“ strategie, kterou Čína zahájila v 90. letech, přičemž snahy o lepší komunikaci byly podle něj také zakomponovány do ekonomického plánu reforem a otevíráním se světu z konce 70. let. Díky tomu se tak během první dekády 21. století rozšířila čínská ekonomická strategie o veřejnou diplomacii a soft power politiku, jejichž

¹⁴ Překlad autora.

¹⁵ Překlad autora.

cílem je zlepšit vnímání, vliv a konkurenceschopnost Číny po světě a propagovat její kulturu (Hartig 2016, s. 5).

Na základě výše uvedeného lze tedy předpokládat, že se čínský vliv na vzdělání, pokud jej považujeme za součást čínské soft power, začal ve velkém rozvíjet zhruba na počátku první dekády 21. století, přičemž je také do určité míry provázán s ekonomickými zájmy a motivy Číny.

Konfuciovy instituty

Jak zmiňuje Nye (2004, s. 10), důležitou roli při uplatňování soft power hrají také instituce. Jedny z důležitých institucí, které v kontextu čínského vlivu na vzdělání nemůžeme vynechat, jsou Konfuciovy instituty. Ty jsou podle Wei Lianga (2012, s. 684) dokonce nejviditelnějším příkladem rostoucí čínské soft power a podle Kinga (2014, s. 161) lze jejich nárůst považovat za formu kulturní diplomacie.

Jejich hlavním účelem je výuka a propagace čínského jazyka a kultury v zahraničí, podpora obchodních vazeb a mezinárodní šíření čínské soft power v oblasti vzdělávání, přičemž jsou zodpovědné za organizaci programů čínského jazyka, školení vyučujících, zkoušek HSK¹⁶ a také za šíření povědomí o moderní Číně (HanBan.com b. r.). Jejich řídicí organizací je tzv. Hanban¹⁷, který spadá pod čínské ministerstvo školství (Hartig 2016, s. 2).

Konfuciovy instituty jsou obvykle strukturovány jako sdílené projekty mezi partnerskými stranami v Číně a v zahraničí, přičemž těmito partnery jsou obvykle univerzity. Tím se liší například od zahraničních protějšků jako British Council nebo německý Goethe-Institut (Hartig 2016, s. 2). Marshall Sahlins (2015, str. 2-3) například popisuje provázanost s těmito univerzitami: univerzité hostící Konfuciov institut vyplácí Hanban minimálně 100 tisíc USD na startovní náklady, plus další náklady na dopravu či instruktáž lektorů. Vyučující, kterým Hanban zajistí školení, se také v mnohých případech podílí na výuce v rámci standardních univerzitních programů, přičemž Hanban jim často poskytne i vzdělávací materiály – to tak umožňuje provoz programu čínských studií i na univerzitách, které jej samy nenabízí (Sahlins 2015, str. 2-3).

První Konfuciov institut byl otevřen v roce 2004, a to v jihokorejském Soulu (HanBan.com b. r.).¹⁸ K roku 2018 po světě fungovalo 548 Konfuciových institutů

¹⁶ Zkouška z čínského jazyka, viz seznam zkratk.

¹⁷ Celý název organizace v češtině: Čínský národní úřad pro mezinárodní šíření čínského jazyka, viz. seznam zkratk.

¹⁸ Ještě předtím existoval pilotní projekt v uzbeckém Taškentu (HanBan.com b. r.).

(Statista 2018a), přičemž v Africe jich potom k srpnu 2018 bylo 54 (King 2018). Oproti jiným kontinentům se tak jedná o poměrně malé množství, například jen ve Spojených státech jich k tomuto datu existovalo více než dvojnásob (King 2018). Nelze také říct, že jsou Konfuciovy instituty v Africe rozprostřeny rovnoměrně mezi všechny země, a to i přesto, že jejich počet zhruba odpovídá počtu afrických zemí. Zatímco 9 afrických zemí hostilo ke konci roku 2018 více než jeden Konfuciov institut, přičemž nejvíce jich měla Jižní Afrika (6) a Keňa (4), některé země nehostily žádný (Statista 2018b).

King (2014, s. 163) uvádí, že Konfuciovy instituty jako takové nevytváří poptávku po výuce čínského jazyka, nýbrž na tuto poptávku odpovídají. Ta je však dle něj samozřejmě provázaná s přítomností čínských podniků, průmyslu či obchodu v mnohých, především afrických zemích, což zvyšuje místní poptávku po pracovnících se znalostí čínštiny. Často jsou to především samotné místní univerzity, které přichází s iniciativou založení pobočky Konfuciova institutu (King 2014, s. 163). Lahtinenová (2018, s. 57) také zmiňuje, že mnozí afričtí vůdci jsou nakloněni propagaci čínského jazyka a kultury ve své zemi, doufajíce přitom, že to povede k nárůstu obchodu a investic z Číny. Na základě toho můžeme usoudit, že počet Konfuciových institutů v dané africké zemi indikuje místní sílu poptávky po čínském jazyce, přičemž tuto informaci můžeme použít v části zabývající se porovnáním situace v Keni a v Nigérii.

I přes jejich rozšířenost však vzbuzují Konfuciovy instituty také kontroverze, a to především na Západě, kde jsou jak médii, tak akademiky často podezřívány z podkopávání akademické svobody na jejich hostitelské univerzitě či z propagandy pro Komunistickou stranu Číny (Hartig 2016, s. 2-3). I přes tyto kontroverze a bez ohledu na to, zda jsou oprávněné, či nikoliv, je na základě výše uvedených informací zřejmé, že Konfuciovy instituty hrají v rámci čínského vlivu v oblasti vzdělávání významnou roli.

Čínský vliv na vzdělání v Africe během 20. století

Čínské vzdělávací a školící programy týkající se Afriky sahají až do 50. a 60. let 20. století, avšak během následující Kulturní revoluce byly výrazně omezeny (Lee, 1994 cit. podle Shinn, Eisenman 2012, s. 211). Jak uvádí Shinn s Eisenmanem (2012, s. 211), tyto programy byly znovu otevřeny mezi lety 1973 a 1978, teprve až během počáteční fáze období čínských reforem se však plně obnovily. V 90. letech poté díky čínskému financování výrazně narostly počty afrických studentů v Číně a čínských instruktorů v Africe a od začátku 21. století byly studentské výměny začleněny do programu FOCAC, což jejich nárůst ještě více umocnilo (Shinn, Eisenman 2012, s. 211).

V dokumentu, který představuje Sandra Gillespie (1999, s. 288) ve své knize *South-South Transfer: A Study of Sino-African Exchanges*, je historie studentských výměn a spolupráce ve vzdělávání rozdělena do čtyř období: 1949 až 1966, 1966 až 1978, 1979 až 1989 a 1990 až 1996.¹⁹ Pro potřeby naší práce toto rozdělení spolu s poskytnutými informacemi využijeme.

- **1. období (1949-1966)** – Na začátku tohoto období, tedy krátce po založení Čínské lidové republiky v roce 1949, dorazil do Číny zhruba tucet výměnných studentů z několika afrických zemí.²⁰ Až na výjimky byly v následujících letech vzdělávací výměny omezené, jelikož mnoho afrických zemí ještě nedosáhlo nezávislosti. Až v roce 1960 začaly vzdělávací výměny narůstat a do Číny začali přicházet další afričtí studenti, a to za podpory politických stran či masových hnutí. Následovala známá cesta Zhou Enlaie po afrických zemích a do roku 1966 navštívilo Afriku pět čínských vzdělávacích delegací. Na konci roku studovalo v Číně 190 afrických studentů ze čtrnácti různých zemí (Gillespie 1999, s. 288-289).
- **2. období (1966-1978)** – Počátek této doby byl poznamenán Kulturní revolucí, během které všechny vzdělávací výměny ustaly. Obnoveny byly roku 1970, kdy Čína vyslala učitele jazyka, matematiky, fyziky a chemie do Konga, a následně také učitele jazyka do Tuniska a Alžírsko. Roku 1973 obnovila Čína přijímání zahraničních studentů a na konci roku 1978 se do Číny dostalo téměř 500 studentů z 25 afrických zemí, přičemž spolu se studenty z Asie tvořili většinu zahraničních studentů v Číně. Počet čínských delegací do Afriky se během této doby však snížil, zato počet afrických do Číny zvýšil (Gillespie 1999, s. 289-290).
- **3. období (1979-1989)** – V důsledku reforem a otevírání se světu představených roku 1978 mezinárodní status Číny a její ekonomika výrazně stouply. Mnohé africké země se tak začaly k Číně obracet s vidinou vyškolení svých pracovníků. Během tohoto období výrazně narostl počet vzájemných delegací – 40 čínských do Afriky a 27 afrických do Číny. Stejně tak se zvýšil počet afrických zemí vysílajících studenty do Číny na 43. V této době studovalo v Číně 2271 afrických studentů, zatímco Čína vyslala jen několik svých studentů do pár vybraných afrických zemí.²¹ Dále do Afriky také poslala nevelké množství školních potřeb (Gillespie 1999, s. 290-291).

¹⁹ Tento dokument pochází z roku 1997, proto v něm nejsou zahrnuta následující léta. Pro náš přehled je však toto pokrytí dostačující, a to i přes mezeru mezi lety 1996 až 2000, jelikož od roku 2000 a dále jsou pro nás stěžejní informace týkající se FOACAC, které uvádíme níže.

²⁰ Egypt, Keňa, Kamerun a Uganda

²¹ Egypt, Maroko, Tunisko, Nigérie a Tanzanie

- **4. období (1990-1996)** – V důsledku výše zmíněných reforem čínská ekonomika v tomto období nadále rychle rostla. Během těchto šesti let Čínu navštívilo 30 delegací z Afriky a Afriku 40 delegací z Číny. V tomto období přijala Čína 1500 studentů ze 45 afrických zemí a sama vyslala 100 studentů do 9 afrických zemí. Zároveň zorganizovala 24 kooperačních programů v osmnácti afrických zemích, vyslala učitele do Afriky a zřídila laboratoře na mnohých afrických univerzitách. Deset čínských univerzit také navázalo spolupráci s dvaceti univerzitami v šestnácti afrických zemích (Gillespie 1999, s. 291-292).

Jak je vidět, míra spolupráce a výměn v oblasti vzdělávání se ve velkém odrážela od historických vztahů mezi Čínou a Afrikou popsaných v předchozí části práce. Zatímco událost jako Kulturní revoluce tyto interakce omezila, čínské reformy a otevírání se světu je naopak výrazně posílily. Je dobré také podotknout, že podle dostupných informací se studentské výměny mezi oběma stranami v mnohem větší míře týkaly afrických studentů než čínských.

FOCAC a 21. století

Důležitý faktor, který má od počátku 21. století na čínský vliv v oblasti vzdělání v Africe výrazný dopad, je Fórum čínsko-africké spolupráce (také FOCAC). Toto fórum bylo založeno v říjnu roku 2000 (King 2007, s. 340) a každé tři roky je v rámci něj pořádána konference, na které se schází zástupci Číny a afrických zemí a kde jsou stanoveny cíle pro následující období.

Podle Vincenta Ibonye (2020, s. 6) je možné FOCAC vidět jako navázání na Bandungskou konferenci z roku 1955, jejíž odkaz hraje důležitou roli při jednání Číny s rozvojovými zeměmi, a to především s Afrikou. FOCAC podle něj představuje stěžejní platformu pro spolupráci mezi oběma stranami. Jak uvádí King (2014, s. 156-157), Čína se, oproti své minulosti a oproti jiným sponzorům jako Francie a Spojené království, nesoustředí pouze na spolupráci s vybranými zeměmi, které jsou jí politicky, historicky, jazykově či geograficky blízké, a FOCAC je tak pro Čínu způsob, jak se věnovat doslova celé Africe.

Co se oblasti vzdělávání týče, ta má v rámci FOCAC také své místo a jak například uvádí Shinn s Eisenmanem (2012, s. 211), vzdělávací výměny byly do FOCAC začleněny a od roku 2000 se významně rozrostly. Součástí konferencí FOCAC je tzv. akční plán, kde jsou představeny stěžejní body, na které se obě strany v následujícím

období zaměří. Pro naši potřebu zde uvedeme stručné shrnutí pasáží z akčních plánů každého proběhnuvšího ročníku FOCAC, které se týkají vzdělávání.²²

- **1. konference (Peking, 2000)** – Na této konferenci byly představeny některé mechanismy týkající se vzdělání, například Africký fond pro rozvoj lidských zdrojů, který se týkal krátkodobého školení afrických profesionálů v různých disciplínách. Mimo to bylo také zmíněno pokračování stipendijního mechanismu pro dlouhodobé programy či posílání učitelů do Afriky. Podle informací z dostupného zdroje však konkrétnější cíle zatím stanoveny nebyly (King 2007, s. 340-341).
- **2. konference (Addis Abeba, 2003)** – Obě strany se dohodly na navýšení spolupráce v oblasti vzdělávání. Obě strany si také vyměnily vyučující, stipendia a zavedly komunikační kanály mezi institucemi vyššího vzdělání a technického a odborného vzdělání. Čína měla dle tohoto plánu v dalších třech letech finančně přispět na vyškolení 10 tisíc afrických zaměstnanců v různých oborech. Další konkrétní čísla však uvedena nejsou (FMPC 2004a).
- **3. konference (Peking, 2006)** – Čínská strana se rozhodla pomoci založit 100 venkovských škol v Africe, zvýšit počet vládních stipendií pro Africké studenty z 2000 na 4000 do roku 2009 a každoročně poskytnout školení pedagogických pracovníků z různých stupňů afrických škol. Čína se také nově rozhodla zakládat Konfuciové instituty v afrických zemích za účelem rozšíření výuky čínštiny v Africe (FMPC 2006).
- **4. konference (Šarm aš-Šajch, 2009)** – Čínská strana oznámila, že pomůže v Africe postavit 50 škol čínsko-afrického přátelství v příštích třech letech, představí plán 20+20 (plán přímé spolupráce mezi dvaceti čínskými a dvaceti africkými univerzitami), zvýší počet čínských vládních stipendií na 5500 do roku 2012, zintenzivní školení učitelů z různých stupňů afrických škol a nadále bude podporovat rozvoj Konfuciových institutů a kapacit výuky čínštiny v Africe (FOCAC 2009).
- **5. konference (Peking, 2012)** – V akčním plánu této konference bylo oznámeno, že Čína ročně poskytne 2 miliony USD pod programem UNESCO na podporu vzdělání v Africe, a to především vyššího vzdělání. Čína měla také nadále pomáhat Africe budovat vzdělávací a školicí střediska. Součástí plánu bylo také

²² V případě 1. konference jsme nenalezli přístup k akčnímu plánu, proto zde vychází z odlišných zdrojů.

poskytnout Africe nabídky na stipendia různého trvání. Obě strany též oznámily, že budou nadále podporovat vznik a rozvoj Konfuciových institutů v Africe, stejně jako spolupráci mezi čínskými a africkými univerzitami, a také budou pokračovat v implementaci plánu 20+20 (FOCAC 2012).

- **6. konference (Johannesburg, 2015)** – Obě strany se shodly, že nedostatek kvalifikovaných pracovníků omezuje možnosti afrického udržitelného rozvoje. Čína proto oznámila, že poskytne Africe 2000 nabídek na diplomové studium v Číně, a stejně tak dalších 30 tisíc vládních stipendií pro africké země. Dále uvedla, že pomůže Africkým zemím v renovaci stávajících a výstavbě nových odborných a technických školicích zařízení, poskytne Africe 40 tisíc školících příležitostí v Číně a vyškolí 200 tisíc místních odborných a technických pracovníků. Obě strany měly nadále pokračovat v implementaci plánu 20+20 (FOCAC 2015).
- **7. konference (Peking, 2018)** – Čína má v tomto období nabídnout program pro vyškolení 1000 vysoce schopných Afričanů, přičemž má také Africkým studentům nabídnout 50 tisíc vládních stipendií a 50 tisíc školících příležitostí týkajících se seminářů a workshopů. Čína bude nadále podporovat rozvoj Konfuciových institutů a tříd v Africe, stejně tak jako africké univerzity, které se rozhodnou Konfuciov institut hostit či začlenit výuku čínštiny do svého programu. Obě strany budou pokračovat v implementaci plánu 20+20 (FOCAC 2018).

Na základě výše uvedených informací je možné zpozorovat několik jevů. Například v oblasti vládních stipendií je zde viditelný nárůst. Zatímco v roce 2009 byl plán navýšit vládní stipendia pro Afričany na 5500, v roce 2015 vzrostl plán na 30 tisíc a v roce 2018 dokonce na 50 tisíc. Viditelná změna přišla s akčním plánem 3. konference, kdy bylo představeno již více konkrétnějších plánů, což mohlo být důsledkem i setkání sedmnácti afrických ministrů školství v Pekingu v listopadu roku 2005, které zmiňuje King (2007, s. 342-343) a kde se řešila například politika týkající se odborného či technického vzdělání a kde byla vyjádřena potřeba podpory vyššího vzdělání a kulturní rozmanitosti.

Zajímavým je i uvedený plán 20+20, představený v roce 2009. Ten je podle Kinga (2014, s. 165) vedle již zmíněných Konfuciových institutů dalším příkladem partnerství v oblasti vzdělávání, které Čína tak zdůrazňuje, a pomáhá internacionalizaci čínského školství. V rámci tohoto programu bylo propojeno 20 prestižních čínských univerzit

a 20 afrických, včetně například univerzity v Nairobi či v Lagosu (King 2014, s. 165-166).

Je také dobré poznamenat, že dle výše uvedených shrnutí je v akčních plánech ke konkrétním stanoveným cílům přistupováno pohledem Čína–Afrika, a nikoliv Čína–africká země. Tyto cíle tedy zmiňují Afriku jako celek a nezabíhají do podrobností ohledně důsledků plánů pro jednotlivé africké země.²³

Z výše uvedeného je tedy patrné, že vývoj čínského vlivu na vzdělání v Africe skutečně odpovídá předpokladu, že coby součást čínské soft power nejvíce zesílil na počátku 21. století. Velký podíl na čínském vlivu na vzdělání v Africe má především FOCAC, přičemž se dá očekávat, že tomu bude i nadále. S usneseními z konferencí FOCAC je také spjata zakládání Konfuciových institutů, které jsou důležitou složkou čínské soft power a které jsou pro její vliv na vzdělání v Africe zásadní.

²³ Toto neznamená, že tyto podrobnosti neexistují, pouze nebyly zveřejněny v uvedených akčních plánech.

Keňa

Charakteristika Keni

První země analyzována v této práci je Keňa. Tato východoafrická země vznikla jako nezávislý stát v roce 1963, kdy se vymanila ze správy Spojeného království. Cesta k nezávislosti byla komplikovaná a neobešla se bez problémů. To souviselo především s konfliktem mezi britskou správou a za nezávislost bojujícím hnutím Mau Mau²⁴. Vhodné je také zmínit osobnost Joma Kenyatty²⁵, který byl jednou z výrazných tváří boje za nezávislost a který se stal po jejím vyhlášení prvním keňským prezidentem (Ominde et al. 2020). Keňa byla po dlouhou dobu pod vládou jedné strany, Keňské Africké Národní Unie (KANU)²⁶, a teprve až v roce 1991 byl zaveden systém umožňující existenci více politických stran. Keňa se však, podobně jak mnohé jiné africké země, potýká s problémy ohledně demokracie dodnes (Kivuva 2015, s. 2).

Keňa je s 53,7 miliony obyvatel 7. nejlidnatější africkou zemí (Statista 2021). V roce 2019 se její ekonomika zařadila mezi jednu z nejrychleji rostoucích v subsaharské Africe (The World Bank 2021) a v roce 2020 měla v rámci Afriky 6. nejvyšší HDP (Statista 2020a). Keňa má poměrně malé zásoby nerostného bohatství a důležité sektory, na kterých tak keňská ekonomika stojí, jsou především zemědělství a služby, v první řadě s důrazem na turismus, který je pro zemi důležitý (Santander Trade 2021).

Pokud jde o Čínu, ta je v dnešní době pro Keňu nepřehlédnutelný obchodní partner. Tento vztah je však velmi asymetrický. Například k roku 2019 byla Čína pro Keňu největším dovozním partnerem, dovážejíc do Keni v hodnotě zhruba 3,5 mld. USD, tedy více než dvojnásobek hodnoty oproti druhé Indii (Statista 2020b), naopak keňský dovoz do Číny je oproti tomu na celkovém podílu zanedbatelný, čítajíc necelých 149 milionů USD (Trading Economics 2021). Ke stejnému roku byla Čína pro Keňu také největším poskytovatelem půjček (Business Daily 2018).

V souvislosti s vzájemnými vztahy lze v Keni také nalézt nemalou čínskou komunitu. Co se její přesné velikosti týče, tu lze pouze odhadovat, podle jednoho zdroje je možné na základě neúplných statistik čínské komunity tento odhad k roku 2018 určit na 40 až 60 tisíc Číňanů (Olander 2018).

²⁴ Mau Mau bylo keňské nacionalistické hnutí, které vzniklo v 50. letech a prosazovalo násilnou cestu k nezávislosti na Spojeném království (Britannica 2019b).

²⁵ Jomo Kenyatta zastával úřad prvního prezidenta nezávislé Keni mezi lety 1964 a 1978. Mezi lety 1963 a 1964 působil také krátce jako první keňský premiér (Britannica 2020).

²⁶ Poznámka: překlad z anglického „Kenya African National Union“, viz seznam zkratek.

Historie čínsko-keňských vztahů od roku 1963

Vztahy mezi Čínou a Keňou byly navázány poměrně rychle. Poté, co Keňa vyhlásila v prosinci 1963 nezávislost na Velké Británii, byla Čína teprve čtvrtou zemí, která s nově vzniklým státem navázala oficiální vztahy, a ještě ten samý měsíc v Nairobi otevřela své velvyslanectví (Xinhua News Agency 2003). To mohlo souviset s tím, že Čína soucítila s keňským hnutím za nezávislost a přímo podporovala hnutí Mau Mau, které bylo viděno jako anti-imperialistické (Cooley 1965, s. 61 cit. podle Nandaa 2010, s. 49). Zásahu za dobré počáteční vztahy lze podle Chegea (2008, s. 20-21) připsat také levému křídlu KANU, tedy strany, která se po dosažení nezávislosti dostala k moci. To se projevilo i v roce 1964, kdy tehdejší keňský viceprezident a zároveň šéf KANU Jaramogi Oginga Odinga podnikl diplomatickou cestu do Číny (Chege 2008, s. 20-21). Na druhou stranu, Zhou Enlaiova diplomatická cesta po afrických zemích Keňu nezahrnula (King 2010, s. 489).

Situace se však poměrně rychle obrátila. V KANU totiž došlo ke sporu a úpadku levého křídla strany (Chege 2008, s. 21). Nově posilující frakce, která se profilovala spíše orientací na západ a která byla vedena tehdejším keňským prezidentem Kenyattou, jenž byl vůči Číně skeptický, nakonec převážila (Chege 2008, s. 21). To postupně vedlo k ochlazení čínsko-keňských vztahů, které vyvrcholilo roku 1967, kdy Keňa vyhostila čínského chargé d'affaires, což bylo Čínou opětováno, a obě velvyslanectví se zároveň ocitla i bez velvyslanců, kteří zůstali ve svých domovských zemích (Chege 2008, s. 22).

Jak uvádí Chege (2008, s. 22-23), tento diplomatický pat skončil až s úmrtím Mao Zedonga a Kenyatty, kterého v roce 1978 jakožto nový keňský prezident nahradil Daniel arap Moi²⁷. Ten byl na rozdíl od svého předchůdce zastáncem dobrých vztahů s Čínou²⁸ a v roce 1980 podnikl do Číny první keňskou státní návštěvu, kterou ve svém úřadu ještě dvakrát zopakoval. Tyto státní návštěvy následně otevřely cestu mnoha dalším diplomatickým výměnám, a to na nižších i vyšších úrovních. Mezi lety 1978 a 2000 se Čína dočkala dvou návštěv keňských ministrů zahraničí a několika dalších z řad členů KANU. Na druhou stranu, návštěvy na vysoké úrovni byly z čínské strany ještě intenzivnější. Mezi lety 1980 a 2002 do Keni zavítalo 20 diplomatických doprovodů, a to

²⁷ Daniel arap Moi zastával úřad keňského prezidenta mezi lety 1978 a 2002. Mimo úzkých vazeb na Čínu byl také považován za spojence Západu, a to i přes své problémy s korupcí a lidskými právy. To se změnilo po konci studené války, kdy byl se ocitl pod tlakem Západu, což vyústilo v již zmíněné zavedení systému více politických stran (South China Morning Post 2020).

²⁸ Paradoxní je, že během 60. let měl Moi zcela opačný postoj a Čínu opakovaně kritizoval (Chege 2008, s. 22).

včetně premiéra Zhao Ziyanga (1983), ministra zahraničí Wu Xueqiana (1987) či premiéra Zhu Rongjiho (2002) (Chege 2008, s. 22-23).

Za Moiova úřadu přivítala Keňa také první prezidentskou návštěvu z Číny, a to konkrétně od prezidenta Jiang Zemina v roce 1996. Nutno také podotknout, že toto byla vůbec první státní návštěva čínského prezidenta na africkém kontinentu (PRC, Ministry of Foreign Affairs 2003, cit. podle King 2010, s. 489). Z tohoto lze usoudit, že se vztahy mezi oběma zeměmi za Moiovy éry výrazně zlepšily, což otevřelo cestu pro širší a intenzivnější spolupráci.

V podobném duchu se nesly vzájemné vztahy i po překročení nového tisíciletí. V roce 2002 vystřídal Moie v prezidentském úřadu Mwai Kibaki (Britannica 2016) a i v jeho době Keňa přivítala například čínského prezidenta Hu Jintaa, a to konkrétně v roce 2006. Sám Kibaki Čínu navštívil o rok dříve. Za jeho úřadu se vzájemné vztahy prohloubily ještě více, především z hlediska obchodu a investic (Chege 2008, s. 26-27).

V trendu pokračuje i nástupce Kibaky, současný keňský prezident Uhuru Kenyatta²⁹. Ten do Číny zavítal v roce 2013 a uzavřel s čínským prezidentem Xi Jinpingem smlouvy v hodnotě pěti miliard amerických dolarů (BBC 2013). Tato návštěva byla také spolu s návštěvou Ruska první Kenyattovou diplomatickou cestou mimo Afriku (Raghavan 2013), což může naznačovat inklinaci jeho politiky k těmto zemím.

Ve stejný rok také čínský prezident Xi Jinping představil iniciativu Nové Hedvábné stezky³⁰. V jejím rámci byla vybrána Mombasa, druhé největší město Keni a zároveň důležitý přístav, coby stěžejní uzel tohoto projektu na Africkém kontinentu (Goulard 2020). To z Keni vytvořilo důležitý bod této iniciativy. V návaznosti na to se Čína rozhodla finančně podpořit významné projekty v zemi, přičemž za zmínku stojí modernizace přístavu v Mombase či výstavba železnice z Mombasy do Nairobi (Farooq et al. 2018, str. 410). Kenyatta Čínu následně navštívil ještě v roce 2017 a 2018 (Capital News 2017, Capital News 2018).

I přestože se vztahy v posledních desetiletích mezi oběma zeměmi zintenzivnily, objevily se v poslední době také problémy. Příkladem budiž dluhová závislost na Číně, kdy Keni údajně hrozí ztráta kontroly nad již zmíněným velmi důležitým přístavem v Mombase (IANS 2020, Bootwalla 2020), či například zprávy týkající se obviňování z rasové diskriminace Keňanů Číňany (Waweru 2021, s. 17, Goldstein 2018), ale i naopak (Olander 2020).

²⁹ Uhuru Kenyatta je synem Joma Kenyatty, prvního prezidenta Keni. Prezidentem byl zvolen roku 2013.

³⁰ V angličtině je známá pod výrazem „Belt and Road Initiative“.

Z výše uvedených informací lze vyčíst, že čínsko-keňské vztahy byly v období od roku 1963 převážně vřelejšího charakteru. Výraznou výjimku tvoří období od zhruba druhé poloviny 60. let po rok 1978, přičemž od tohoto roku se vztahy postupně prohlubovaly a k dalším výrazným výkyvům již nedocházelo. Vzhledem k tomu se tak v Keni mohl vytvořit stabilní základ pro užší spolupráci s Čínou. Otázkou zůstává, jak se do této spolupráce promítnou zmíněné problémy.

Čínsko-keňské vazby ve vzdělávání

Čínsko-keňská spolupráce v oblasti vzdělávání probíhá v několika rovinách. Základy této spolupráce lze přitom vystopovat do historie. Jak bylo v podkapitole výše zmíněno, čínsko-keňské vztahy se zintenzivnily především za Moiovy éry, přičemž výsledná spolupráce se také promítla do vzdělávacího odvětví: v září roku 1980 podepsala Keňa s Čínou dohodu o kulturní spolupráci a zároveň byl podepsán protokol o spolupráci v oblasti vyššího vzdělávání, v jehož rámci Čína například poskytla Egertonské univerzitě výzkumné a učební pomůcky a také zde vyslala dva učitele (Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Kenya b. r.).

Je dobré zmínit, že v oblasti vzdělávání se v Keni angažují také čínské firmy. Například ta samá firma, která měla na starost výstavbu železniční trati z Mombasy do Nairobi, se rozhodla v Keni postavit strojírenskou školu (Rarieya 2016), přičemž v souvislosti s výstavbou této trati obdrželo díky čínské asistenci školení více než 45 tisíc místních pracovníků (Trines 2019). V Keni se angažuje také například čínská firma Huawei, která v rámci svého programu otevřela kurzy ICT³¹ na pěti keňských univerzitách (Olander 2018).

Pro naši práci však není angažovanost čínských firem stěžejním zaměřením a čínský vliv na vzdělávání v Keni tak rozebereme především v kategoriích, kterým jsou věnovány následující podkapitoly.

Výuka čínštiny v Keni

Čína podle Kinga (2010, s. 495) podporuje výuku čínštiny v Keni od roku 1998. Na konci roku 2009 byla výuka čínštiny zařazena do osnov na Kisumu East Middle school ve východní Keni, což lze označit jako začátek výuky čínštiny na středních a základních školách v této zemi (Mbugua, Peng 2014, s. 68-69).

³¹ Zkratka pro informační a komunikační technologie, viz seznam zkratk.

V roce 2018 připravil Keňský institut pro rozvoj osnov (KICD)³² ve spolupráci s Konfuciovým institutem v Nairobi plán osnov, který měl za cíl začlenit výuku čínštiny do osnov základních a středních škol (Mutethya 2018). K tomu také došlo a k roku 2021 je čínština již součástí osnov coby volitelný předmět (Kenyaote 2021). Nutno také podotknout, že Keňa nebyla první africkou zemí, která toto zavedla: kupříkladu Uganda, Jižní Afrika nebo Tanzanie ji v tomto ohledu předstihly (Global Times 2019).

Podle výzkumu, který představuje Owaki (2019, s. 177), jsou hlavním motivem Keňanů pro studium čínštiny socioekonomické aktivity, což zahrnuje zájem o výuku jako možnost ucházet se o zaměstnání spjaté s čínštinou či o čínská stipendia, či jako možnost rozvoje své kariéry či studií (Owaki et al. 2019, s. 177). S tím se víceméně shoduje i průzkum od Mukhwany (2017, s. 25), podle kterého čínština pro Keňany slouží především jako brána ke vzdělání, byznysu či sociální mobilitě. I díky různým vzdělávacím benefitům, jakými jsou také například široké nabídky již zmíněných stipendií, má mnoho Keňanů podle Mukhwany (2017, s. 23) k čínskému jazyku a kultuře pozitivní vztah.

Mukhwana (2017, s. 23) však zmiňuje také kritiku, která se mezi Keňany objevuje. Tou je například to, že v Keni se již používají dva oficiální jazyky, angličtina a svahilština, doplněné o další cizí jazyky, které jsou v zemi již dlouho používány, například francouzština a němčina. Někteří kritici podle něj proto vidí v zavedení čínštiny jen další jazykovou zátěž. Tyto negativní postoje mohou být také posíleny kulturními rozdíly mezi Keňou a Čínou, například v otázce náboženství³³ (Mukhwana 2017, s. 23).

Za jeden z problémů výuky čínštiny v Keni považují Mbugua a Peng (2014, s. 70) především regionální nerovnost. Zatímco ve velkém městě jako Nairobi jsou možnosti široké, v jiných částech země, například na severu či na západě, jsou naopak dosti omezené (Mbugua, Peng 2014, s. 70). Lze však namítnout, že od té doby se situace mohla změnit, a to díky rozšíření Konfuciových institutů, o kterých Mbugua a Peng (2014, s. 70) tvrdí, že hrají při šíření čínského jazyka zásadní roli. Svoji roli také hraje výrazná odlišnost čínštiny od v Keni již zavedených jazyků. Ta, jak uvádí Mukhwana (2017, s. 23-24), se může promítnout do negativního postoje vůči čínštině především u starších Keňanů³⁴.

³² Zkratka pro Keňský institut pro rozvoj osnov, viz seznam zkratek.

³³ Zatímco Keňa je země s výrazným zastoupením obyvatelstva věřícího v Boha, Čína nikoliv (Mukhwana 2017, s. 23).

³⁴ Mladí Keňané jsou podle Mukhwany (2017, s. 23-24) v přístupu k učení se jazykům mnohem liberálnější.

Studentské výměny a stipendia

Studenti z Keni studovali v Číně již roku 1957, tedy ještě předtím, než Keňa vyhlásila nezávislost (Hodzi 2020, s. 571). V této době však byly počty studentů z Afriky v Číně celkově nízké. Další studenti se do Číny dostali také po roce 1963, kdy Pekingský jazykový institut přijal několik keňských studentů, kterým bylo uděleno čínské stipendium (Mbugua, Peng 2014, s. 68). Výměny však probíhaly i z druhé strany, když například roku 1980 požádala Čína Keňu o vyškolení čínských studentů v oblasti turistického managementu na univerzitě Utalii v Nairobi, což je přední keňská instituce v tomto oboru (Chege 2008, s. 23).

Za začátek programu na udělování stipendií lze považovat rok 1982, kdy začala Čína pravidelně poskytovat keňským studentům vládní stipendia, a to v počtu minimálně 10 stipendií ročně (Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Kenya b. r., Muraya 2019). Podle Kinga (2010, s. 495) do této doby sahají nejen stipendia, ale také školicí programy poskytnuté Čínou, přičemž obě tyto kategorie byly významně rozšířeny na základě plánů FOCAC, a to po roce 2003 a 2006. K roku 2002 například studovalo v Číně 58 keňských studentů (Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Kenya b. r.).

Roku 2011 Čína zvýšila počet každoročních vládních stipendií pro keňské studenty z 32 na 64 (Shinn, Eisenman 2012, s. 267). Mezi tímto rokem a rokem 2015, jak zmiňuje tehdejší čínský velvyslanec v Keni Liu Xianfa, studovalo v Číně v rámci krátkodobých programů 2065 Keňanů, což bylo údajně po Ghaně druhé nejvyšší číslo ze všech afrických zemí, a celosvětově čtvrté nejvyšší (Morangi 2016).

Podle Zhao Ziyuana z čínské ambasády v Keni studovalo k roku 2019 v Číně více než 2400 keňských studentů, přičemž k tomuto roku bylo keňským studentům uděleno 182 vládních stipendií pro studium v Číně (Muraya 2019). To je výrazný posun od roku 2018, kdy obdrželo vládní stipendium 69 keňských studentů (Xinhua 2018a).

Konfuciovy instituty v Keni

V prosinci roku 2005 byl v Keni otevřen první Konfuciovův institut, konkrétně při univerzitě v Nairobi a v partnerství s Normal University v Tianjinu (Confucius Institute: University of Nairobi). O jeho založení však bylo rozhodnuto již roku 2004, kdy se sešli zástupci čínské a keňské vlády a podepsali spolu tzv. memorandum o porozumění (Hanban 2011 cit. podle Wheeler 2014, s. 52). Tento institut si drží jedno prvenství: jedná se o první svého druhu na africkém kontinentu. Mezi lety 2007 a 2011 byl také několikrát

za sebou zvolen mezi 20 nejlepších Konfuciových institutů. Nabízí jak krátkodobý program výuky čínštiny, tak program bakalářský (Confucius Institute: University of Nairobi), a také poskytuje stipendia na studium do Číny (Confucius Institute: University of Nairobi). Jak je uvedeno na jeho webové stránce, Konfuciov institut při univerzitě v Nairobi má velmi blízko k čínské vládě, organizacím a firmám (Confucius Institute: University of Nairobi).

Druhý Konfuciov institut v Keni byl otevřen roku 2008 při Kenyattově univerzitě v partnerství s Normal University v Shandongu. Podobně jak jiné nabízí programy čínského jazyka a k roku 2019 prošlo na tomto institutu kurzy více než 1526 studentů (Kenyatta University: Confucius Institute 2019).

Roku 2012, již jako třetí v pořadí v Keni, vzniknul Konfuciov institut při Egertonské univerzitě, a to v partnerství se zemědělskou univerzitou v Nankingu. Je neobvyklý v tom, že se mimo jiné specializuje také na obor zemědělství. Mimo klasické programy čínského jazyka a kultury proto nabízí také odborné školení v oblasti zemědělství (Nanjing Agricultural University b. r.). Do roku 2018 poté v této oblasti, která je pro keňskou ekonomiku významným sektorem, vyškolil přes 8000 lidí (He 2018). Mimo to tento institut také vlastní zemědělskou půdu či laboratoř molekulární biologie (He 2018).

Čtvrtým institutem v založeným Keni je Konfuciov institut při Moiově univerzitě, který byl otevřen v březnu roku 2015. Tento institut funguje ve spolupráci s univerzitou Donghua v Šanghaji a je zajímavý především tím, že se jako první na světě zabývá také textilním strojírenstvím a módním designem, v jejichž rámci také poskytuje místním pracovníkům kurzy a přednášky. Mimo to také poskytuje kurzy čínského jazyka, čínské kultury či kurzy zaměřené na zkoušky HSK (Confucius Institute at Moi University b. r.).

Podle Kinga (2010, s. 493) jsou Konfuciovy instituty v Keni odpovědí na iniciativy keňských univerzit, které mohou souviset s výrazně narůstající oblibou čínštiny v zemi. Ta je podle něj důsledkem především rozšířené přítomnosti čínských firem a příležitostí pro byznys mezi Číňany a Keňany.

Nigérie

Charakteristika Nigérie

Druhým ze dvou států, který je v rámci této práce podroben zkoumání, je Nigérie. Tak jako mnoho jiných afrických zemí získala Nigérie svoji nezávislost v roce 1960, a to konkrétně na Velké Británii, pod kterou do té doby jakožto kolonie spadala. Od té doby se jedná o samostatnou zemi, která se však, podobně jako jiné země na kontinentu, dlouhodobě potýkala s problémy ohledně demokracie a stability režimu. Výrazným milníkem v nigerijské historii byl rok 1999, kdy armáda, která zemi léta ovládala, předala moc teprve druhému lidem zvolenému zástupci v historii země a Nigérie tak přijala demokratický politický systém (Omotoso 2013, s. 125).

V rámci kontinentu je Nigérie specifická především počtem svých obyvatel – s 205,4 miliony se jedná o nejlidnatější africkou zemi (Statista 2021). Pro porovnání, druhá nejlidnatější africká země, Etiopie, má téměř o polovinu obyvatel méně (Statista 2021). V souvislosti s tím je Nigérie zároveň i největší africkou ekonomikou (Statista 2020a), navíc má obrovské energetické zásoby a její početná populace představuje výrazný domácí trh s rostoucími disponibilními příjmy (Egbula, Qi 2011, s. 3). To vše představuje pro Čínu lákadlo, a není tak divu, že je Nigérie jedním z největších afrických příjemců čínských PZI³⁵ (Statista 2020c).³⁶ Čína naopak představuje pro Nigérii přitažlivého partnera díky zkušenostem s úspěšnou ekonomickou transformací. Čína má také kapacitní schopnosti nabídnout rozsáhlé infrastrukturní projekty, a především je i financovat (Egbula, Qi 2011, s. 3), což může být pro Nigérii lákavé.

Co se současného počtu Číňanů žijících v Nigérii týče, ten lze podle tehdejšího velvyslance v Nigérii jen odhadovat, jelikož pro zjištění přesných čísel není zaveden registrační systém. K roku 2017 však dle něj tento odhad činil cca 40 až 50 tisíc Číňanů (The Sun Nigeria 2017).

Historie čínsko-nigerijských vztahů od roku 1960

Pro posouzení čínského vlivu v Nigérii je nutné nejdříve rozebrat vývoj vzájemných vztahů, a to od historického vývoje po současnost. Vhodným startovním bodem je v tomto případě rok 1960, kdy vznikl nezávislý nigerijský stát.

Nigerijská vláda, která nastoupila po vyhlášení nezávislosti v roce 1960, zaujala postoj klonící se v té době spíše k západním ideologiím. I přesto, že otevřeně

³⁵ Zkratka pro přímé zahraniční investice, viz seznam zkratk.

³⁶ V roce 2020 na 2. místě, po Jihoafrické republice (Statista 2020c).

nepodporovala Taiwan, nevyhledávala tato vláda ani bližší kontakt s ČLR (Mthembu-Salter 2009, s. 5). I proto tak například zahraniční cesta, kterou v roce 1963 učinil čínský premiér Zhou Enlai a při které navštívil celkem 10 afrických zemí, Nigérii nezahrnula, což bylo dáno i tím, že čínská strategie se tehdy soustředila na získávání ideologických spojenců proti kapitalismu a západnímu vlivu (Utomi 2008, s. 40). Vzájemným vztahům nepomohly ani události spojené s nigerijskou občanskou válkou, kdy Čína v září 1968 otevřeně podpořila Biafru³⁷, region rebelující proti centrální nigerijské vládě, a dokonce ji tajně zásobovala menšími dodávkami zbraní. Válka nakonec skončila v neprospěch odtrženého regionu (Porter 1986, s. 109-111, cit. podle Mthembu-Salter 2009, s. 6). 60. léta se tak, co se vztahů obou zemí týče, nesla spíše v negativní a odtažitě náladě. To bylo v kontrastu s veskrze pozitivními vztahy, jaké v té době vedla Čína například s Tanzanií, Zambií, Ghanou, Mali či Súdánem (Jackson 2019, s. 41).

Teprve až 1. polovina 70. let přinesla určité zlepšení ve vzájemných vztazích. Po jedenácti letech od získání nezávislosti navázala v únoru 1971 Nigérie oficiální vztahy s Čínou. V ten samý rok podpořila Nigérie, spolu s dalšími rozvojovými zeměmi z Afriky a jiných kontinentů, snahu Číny nahradit Taiwan v OSN. K tomu také nakonec došlo a Čína získala křeslo 27. listopadu 1971 (Egbula, Qi 2011, s. 4). V roce 1972 následně obě země uzavřely dohodu o ekonomické a obchodní spolupráci a o dva roky poté navštívil tehdejší nigerijský prezident Yakubu Gawon Peking, aby se osobně přesvědčil o modelu čínského pokroku a kde se setkal mimo jiné i s Mao Zedongem (Ogunbadejo 1976, cit. podle Jackson 2019, s. 42). Situace se nicméně opět obrátila po roce 1975, kdy byl Gawon sesazen vojenským pučem a následná vláda se s Čínou dostala do roztržky ohledně podpory opačných stran v Angolské občanské válce (Jackson 2019, s. 42).³⁸

80. a 90. léta byla podle Mthembu-Saltera (2009, s. 6) pro Nigérii těžkým obdobím. Za tuto dobu země zažila několik úspěšných pučů a tvrdých režimů. Sani Abacha, jeden z posledních nigerijských diktátorů před volbami r. 1999, zavedl v Nigérii dokonce tak brutální režim, že ji uvrhl do mezinárodní izolace (Jackson 2019, s. 42-43). Snaže se hledat alternativní cestu kolem sankcí uvalených Západem, začal se Abacha obracet na Čínu (Ogunsanwo 2008, s. 200, cit. podle Mthembu-Salter 2009, s. 6-7). Čína však tuto snahu ve velkém neopětovala. I přesto, že se Nigérie dočkala několika

³⁷ Biafra byla odpadlickým státem, který vyhlásil nezávislost na Nigérii roku 1967, což vyústilo v krvavý konflikt. Ten byl ukončen roku 1970 porážkou Biafry. Biafra se nacházela na jihovýchodě Nigérie (Britannica 2015).

³⁸ Nigérie v tomto konfliktu podpořila MPLA, což byla frakce, která také obdržela podporu od SSSR a Kuby, zatímco Čína podporovala opoziční frakce FNLA a UNITA (Jackson 2019, s. 42).

diplomatických návštěv³⁹, přestala se Čína podle Jacksona (2019, s. 42) na Afriku již od roku 1978 ve větším měřítku soustředit a místo toho začala obracet svůj zájem k Západu a ke svým sousedům ve východní Asii.⁴⁰ Čína, která se v důsledku událostí na náměstí Brány Nebeského klidu v červnu 1989 sama ocitla v diplomatické izolaci, navíc neměla podle Jacksona (2019, s. 42-43) zájem být spojována s dalšími vyvrhelskými režimy, jako byla právě Abachova vláda. Například obchod tak mezi Čínou a Nigérií do roku 1993 nepřekročil 100 milionů USD a teprve až po roce 2001, tedy v době, kdy již v Nigérii panoval jiný politický režim, překonal 1 miliardu (Jackson 2019, s. 42-43). Za celé čtyři dekády od 60. let do 21. století tak obě země udržovaly jen minimální vztahy (Jackson 2019, s. 43).

Teprve až přelom tisíciletí přinesl významnou změnu ve vzájemných vztazích. Po několika desetiletích spíše chladných a nevýrazných interakcí se vztahy mezi Čínou a Nigérií prohloubily především v důsledku dvou událostí: jednak změnou režimu a prvních demokratických voleb v Nigérii v roce 1999, které vyhrál Olusegun Obasanjo, a také uspořádáním prvního Fóra čínsko-afričké spolupráce (FOCAC) v Pekingu v říjnu roku 2000 (Mthembu-Salter 2009, s. 7). S tím, jak začala Čína od zavedení politiky otevřených dveří ekonomicky růst (přičemž tento růst po novém tisíciletí ještě zesílil), začala si po světě také utvářet více ekonomických vazeb, a to především právě v Africe. To mimo jiné vyústilo v založení zmíněného Fóra (Jackson 2019, s. 43).

Nigérie se podle Jacksona (2019, s. 43-44) stala aktivním účastníkem summitů FOCAC, avšak hlavním hybatelem vzájemných vztahů se staly především diplomatické návštěvy na vysoké úrovni. Podle něj také Obasanjo jako první nigerijský prezident učinil státní návštěvu Číny již roku 1999⁴¹, přičemž cestu v příštích letech několikrát zopakoval. Čínu následně navštívili i Obasanjovi nástupci, včetně současného nigerijského prezidenta Muhammada Buhariho. Nigérie se naopak dočkala první státní návštěvy od čínského prezidenta Jiang Zemina v roce 2002 (Jackson 2019, s. 43-44).

Podle výše popsaného vývoje se dá říct, že vztahy mezi Čínou a Nigérií nebyly vždy stabilní a od roku 1960 se několikrát pozměnily. Zatímco období 20. století se vyznačovalo spíše chladnějšími a odtažitějšími vztahy, pouze s mírným zlepšením v 1. polovině 70. let, od přelomu tisíciletí lze pozorovat změnu k lepšímu. Vztahy nejenže

³⁹ Generální Tajemník Státní Rady Luo Gan a premiér Li Peng navštívili Nigérii r. 1996 a 1997 (Jackson 2019, s. 43).

⁴⁰ To mohlo souviset s přijetím politiky otevřených dveří r. 1978 (Jackson 2019, s. 42).

⁴¹ Jackson (2019, s. 43) však dodává, že Čína považuje za první státní návštěvu již cestu bývalého nigerijského prezidenta Gowona v roce 1974.

se oteplily, ale také zintenzivnily, což může dokládat výrazné navýšení diplomatických návštěv mezi oběma zeměmi.

Čínsko-nigerijské vazby ve vzdělávání

Vzdělávání je pro rozvoj afrických zemí velmi důležitou oblastí, a nejinak je tomu v případě Nigérie. Toto si uvědomují i zahraniční investoři. Jak uvádí Chidiebere a Wang (2018, s. 151), Nigérie byla cílem významných příspěvků do vzdělávání směřujících ze Západu, avšak v posledních dvou dekáдах to byla především Čína, která se stala pro Nigérii jedním z nejvýraznějších přispěvatelů.

Tato vazba na Čínu se projevuje v mnohých ohledech a jedním takovým je například výstavba škol. Například v roce 2016 čínská ambasáda spolu s čínskými firmami poskytla Nigérii vybavený komplex pěti tříd ve státě Ogun⁴², přičemž podobná poskytnutí také proběhla ve státech Lagos a Abuja (Chidiebere 2018). V roce 2018 Čína také postavila blok učeben pro základní školu v Abuji, která byla založena roku 2010 a na jejíž chod jakožto modelovou „školu čínsko-nigerijského přátelství“ čínská ambasáda v Nigérii přispívá (Xinhua 2018b).

Podle Chidiebere a Wanga (2018, s. 152-153) působí Čína na nigerijské vzdělávání v různých rovinách, od výuky čínského jazyka, výše zmíněné výstavby škol, spolupráce ve výzkumu v rámci vyššího vzdělávání až po budování kapacit a lidských zdrojů. Pro potřebu naší práce a pro konzistentnost s případem Keni však tuto část rozdělíme na následující kategorie.

Výuka čínštiny v Nigérii

Šíření čínštiny v Nigérii se od jiných cizích jazyků liší tím, že je poháněno ekonomickými motivy, zatímco oficiálně uznané cizí jazyky, které se v Nigérii používají⁴³, byly historicky šířeny v souvislosti s rozšiřováním náboženství a dobýváním území (Chidiebere et al. 2019, s. 61).

Pokud jde o postavení čínštiny na základních a středních školách, tak do jejich osnov výuka čínštiny centrálně v celé Nigérii na rozdíl od Keni zařazena není. V některých jednotlivých nigerijských státech však ano. Jedná se například o státy Lagos, Kano a Cross River (Usman 2015, s. 419), přičemž stát Lagos byl roku 2013 první, který do osnov svých základních a středních škol nechal čínštinu zahrnout (Eribake 2014 cit. podle Chidiebere, Xu 2020, s. 188).

⁴² Nigérie je federací, kterou dohromady tvoří 36 států.

⁴³ Jako nejvýznamnější příklad lze uvést angličtinu.

Pokud jde o omezení týkající se výuky čínštiny v Nigérii, Odinye (2015, s. 5-6) uvádí, že výzvou je především obtížnost čínského jazyka, který se značně liší od jazyků v Nigérii běžně používaných. Dalším omezujícím faktorem je podle něj také nedostatek vzdělávací síly a učebního materiálu, což ve velké míře omezuje učení se čínskému jazyku pouze na cvičení ve třídách. Výraznějšímu šíření čínského jazyka také brání existence pouze dvou Konfuciových institutů v zemi, což je podle Odinyea (2015, s. 5-6) nedostatečné.

Co se týče postoje samotných Nigerijců k čínskému jazyku, ten je podle studie od Chidiebera a dalších (2019, s. 62) obecně pozitivní, přičemž většina Nigerijců je dle nich pro podporu výuky čínštiny jakožto cizího jazyka. Hlavními motivy je rozšíření možností ohledně vzdělání, zaměstnání či cestování, a také možnost lepšího zapojení do globální ekonomiky (Chidiebere et al. 2019, s. 62).

Na druhou stranu, šíření výuky čínského jazyka v Nigérii doprovází také kritika. Jedním z hlavních bodů této kritiky je upřednostňování výuky čínštiny před domorodými jazyky. Na to Chidiebere a další (2019, s. 60) upozorňují, jelikož podle jejich průzkumu část dotazovaných věří, že prosazování čínštiny ve školství představuje hrozbu pro existenci domorodých jazyků a podle nichž by se měli Nigerijci nejdříve vzdělat v hlavních domorodých jazycích Nigérie, a to předtím, než si osvojí jakýkoliv cizí jazyk. Dále o tom píše také Odinye (2015, s. 3), podle něhož část pracovníků ve vzdělávání oponuje představě, že by se nigerijští žáci měli učit čínsky, zatímco jen stěží ovládají své domorodé jazyky.

Studentské výměny a stipendia

Roku 1993 začala Čína poskytovat stipendia nigerijským studentům (Chidiebere, Wang 2018, s. 154-155). Počty těchto studentů v Číně však v té době nebyly nijak závratné, jelikož ještě na počátku 21. století, konkrétně mezi lety 2002 a 2003, studovalo v Číně pouze 24 nigerijských studentů (Chidiebere, Wang 2018, s. 154-155).

Počet čínských stipendií pro nigerijské studenty se však výrazně zvýšil po roce 2009, kdy se Čína umístila na první místo v počtu udělených stipendií pro nigerijské studenty (Chidiebere, Wang 2018, s. 154-155). Odkazující se na Yan Xiang Donga, ředitele čínského kulturního centra v Abuji, Chidiebere s Wangem (2018, s. 155) k roku 2018 uvádí, že Čína každoročně poskytla nigerijským studentům 40 vládních stipendií, a to napříč různými obory i stupni vyššího vzdělání, přičemž k výše uvedenému roku studovalo v Číně pod vládním stipendiem 237 nigerijských studentů.

V roce 2019, na základě informací poskytnutých médiím od tiskového mluvčího čínského velvyslanectví v Nigérii, studovalo v Číně 6845 nigerijských studentů (Premium Times 2019). 512 z těchto studentů studovalo pod čínským vládním stipendiem, přičemž v roce 2019 jich toto stipendium získalo 272 (Premium Times 2019). Dále podle médií tiskový mluvčí uvedl, že většina studentů podpořených tímto stipendiem je z magisterských a doktorských programů, a to v inženýrských, zdravotních, zemědělských a dalších oborech, což jsou dle jeho vyjádření obory, které jsou v Nigérii velmi potřebné (Premium Times 2019). Pokud je to pravda, tak je zde vidět výrazný skok v počtu udělených stipendií mezi lety 2018 a 2019.

Stipendia nigerijským studentům poskytují také Konfuciovy instituty. Ta jsou zaměřena především na výuku čínského jazyka a jsou mířena jak na krátkodobé programy, tak na programy bakalářské a magisterské (Chidiebere, Wang 2018, s. 155). Jako příklad uvádí Chidiebere a Wang (2018, s. 155), že roku 2017 poskytl Konfuciovův institut při univerzitě Nnamdi Azikiwe stipendium pro 64 studentů.

Mimo výše uvedené poskytuje Čína nigerijským studentům také krátkodobé školení (Chidiebere, Wang 2018, s. 155). Chidiebere a Wang (2018, s. 155-156) zmiňují jako příklad čínskou firmu Huawei, jejíž školicí centra v Abuji a Lagosu vyškolila 20 tisíc telekomunikačních pracovníků a například v roce 2012 poskytla univerzitě v Lagosu stipendia se zaměřením na ICT. Podobně jako v případě Keni tak lze i v Nigérii pozorovat vliv čínských firem na vzdělání.

Konfuciovy instituty v Nigérii

Historie Konfuciových institutů v Nigérii se datuje do roku 2008, kdy byl v zemi otevřen první institut, konkrétně při univerzitě Nnamdi Azikiwe, sídlící ve městě Awka, a to v partnerství s univerzitou v Xiamenu (Odinye 2018, s. 3). Tato pobočka také otevřela minimálně 3 Konfuciovy třídy⁴⁴, při kterých bylo k roku 2014 registrováno minimálně 480 studentů, přičemž k tomuto roku prošlo vzděláním na tomto institutu od jeho založení zhruba 2500 studentů (Nnamdi Azikiwe University b. r.). Jsou zde nabízeny vzdělávací programy zaměřené na výuku čínštiny, konkrétně například možnost získání magisterského titulu s certifikátem mezinárodní výuky čínštiny (MTCSOL)⁴⁵ (Chidiebere et al. 2019, s. 57). Ve spolupráci s tímto institutem nechalo čínské

⁴⁴ Konfuciovy třídy jsou odnoží Konfuciových institutů, které se specializují na výuku čínského jazyka a kultury, a to jak v rámci základních a středních škol, tak i univerzit (W&M, b. r.).

⁴⁵ MTCSOL = Master of Teaching Chinese to Speakers of Other Languages, viz seznam zkratk.

velvyslanectví také otevřít vzdělávací centrum čínštiny v Abuji (Chidiebere et al. 2019, s. 57).

Druhým institutem v Nigérii je Konfuciův institut při univerzitě v Lagosu, který byl otevřen roku 2009 a funguje v partnerství s Pekingskou technickou univerzitou (Odinye 2018, s. 3). Podle vyjádření nigerijského ředitele tohoto institutu, profesora Chimdiho Maduagwua, poskytl tento institut k roku 2019, tedy za svoji desetiletou existenci, vzdělání v čínském jazyce cca 6000 studentům, přičemž poptávka po tomto vzdělání nadále roste (NNN 2019). To podle jeho vyjádření souvisí s vlivem, který Čína v Nigérii má (NNN 2019). Tento institut také poskytuje diplomový program čínského jazyka (NNN 2019).

Konfuciové instituty v Nigérii komentují také Chidiebere a Xu (2020, s. 189), píšícе že hlavním motivem pro jejich založení byla snaha o rozšiřování čínského jazyka. Podle nich je Konfuciův institut v Lagosu středobodem šíření čínského jazyka v oblasti základního a středního školství (Chidiebere, Xu 2020, s. 189), přičemž právě tento institut stál především za zařazením čínštiny do osnov základních a středních škol ve státě Lagos (Chidiebere, Xu 2020, s. 187). Naopak Konfuciův institut při univerzitě Nnamdi Azikiwe je především spjat s výukou čínštiny v rámci vyššího vzdělávání (Chidiebere, Xu 2020, s. 189).

Srovnání

V následující části bude srovnána situace v Keni a v Nigérii podle výše zjištěných a rozebraných informací. Pro přehled jsou některé stěžejní informace sesbírané během výzkumu shrnuty v následující tabulce:

	KEŇA	NIGÉRIE
počet obyvatel	53,7 mil.	205,4 mil.
přibližná velikost čínské komunity v zemi	cca 40-60 tisíc (2018)	cca 40-50 tisíc (2017)
prohloubení vztahů s Čínou	po 1978	cca po 1999-2000
postavení čínštiny ve školství	zařazeno do osnov v celé zemi	zařazeno do osnov v některých státech, ne centrálně
postoj veřejnosti k výuce čínského jazyka	pozitivní, s výhradami	pozitivní, s výhradami
počet Konfuciových institutů (KI)	4	2
rok založení prvního KI	2005	2008
počet studentů v Číně (k roku 2019)	přes 2 400	6 845
počet udělených vládních stipendií v roce 2019	182	272

46

Je dobré nejdříve upozornit na skutečnost týkající se velikosti obyvatelstva obou zemí. Nigérie je téměř čtyřikrát lidnatější než Keňa. K tomu je nutno přihlídnout při posuzování veškerých číselných údajů. Pokud například vezmeme velikost čínské komunity, ta je podle uvedených odhadů v obou zemích zhruba stejně velká. Při zvážení celkového počtu obyvatel to však znamená, že má procentuálně větší zastoupení v Keni.

Jak Nigérie, tak Keňa získaly svoji nezávislost nedlouho po sobě, tedy roku 1960, respektive 1963. Rozdíl je však vidět v tom, kdy obě země navázaly oficiální vztahy s ČLR. Zatímco v případě Keni to bylo téměř okamžitě, v případě Nigérie to trvalo 11 let. Pro Nigérii byly vztahy s Čínou také o něco kolísavější a výrazného zlepšení dosáhly až na přelomu tisíciletí. Zato Keňa po několikaleté diplomatické rozeprá udržovala dlouhodobě dobré vztahy s Čínou již od roku 1978.

Lepší základ ve vztazích tak mohl hrát roli i při uplatňování čínského vlivu ve vzdělání. Ten je vidět například na počtech studentů studujících v Číně či počtu udělených vládních stipendií. U obou případů jsou tyto počty u Keni (po přepočtu na

⁴⁶ Tuto tabulku jsme vytvořili z výše získaných dat.

obyvatele) vyšší než u Nigérie. To se týká jak relativně nedávných dat z roku 2019, tak i dat starších.

Pokud jde o Konfuciovy instituty, zde je jednoznačně vidět rozdíl mezi oběma zeměmi. Zatímco Nigérie má dnes na svém území pouze dva, Keňa, čtyřikrát menší země, hostí čtyři. A nejen to, první institut byl v Keni založen o několik let dříve. Jedná se sice o rozdíl pouhých tří let, může to však naznačovat výhodnější podmínky či prostředí, které Keňa mohla nabídnout. Jak bylo již zmíněno, zakládání Konfuciových institutů se z velké části odvíjí od místní poptávky.

Vidět je také menší rozdíl v přístupu k výuce čínštiny ve vybraných zemích. Zatímco v případě Nigérie byla výuka tohoto jazyka začleněna do osnov základních a středních škol jen regionálně, v Keni tak bylo učiněno centrálně. K tomu však došlo teprve nedávno a je tedy možné, že Nigérie bude tento trend následovat.

Podobné byly přístupy obyvatelstva k čínštině. U obou zemí je vztah k výuce tohoto jazyka spíše pozitivní, což souvisí především s vidinou lepších ekonomických a pracovních příležitostí. Kritikou poté byla v obou případech možná kolize s místními již zavedenými jazyky.

Ve výsledku je tedy možné říct, že na základě námi sesbíraných a posouzených informací je čínský vliv v oblasti vzdělávání v Keni o něco hlubší než v Nigérii. Tento rozdíl však není nikterak propastný, navíc u obou zemí probíhal v souvislosti s čínským vlivem na vzdělání zhruba podobný vývoj: milníky bylo především založení FOCAC či Konfuciových institutů. V obou případech čínský vliv ve vzdělání nadále roste.

Závěr

V této práci jsme čtenáři představili čínsko-afriické vztahy se zaměřením na oblast vzdělávání a následně jsme v této oblasti provedli podrobnější analýzu dvou vybraných afrických zemí: Keni a Nigérie, a získané informace jsme poté srovnali. Cílem bylo zjistit, jaký je vývoj čínského vlivu na vzdělání v obou zemích, zda tento vývoj odpovídá celkovému obrazu čínsko-afriických vztahů a zda se situace v obou zemích liší.

Na základě provedené analýzy a komparace bylo zjištěno, že čínský vliv na vzdělání je o něco výraznější v Keni než v Nigérii. Keňa má, oproti Nigérii, v přepočtu na obyvatele více Konfuciových institutů, více studentů studujících v Číně a více přidělených čínských vládních stipendií. Mimo to má také výuka čínštiny v Keni silnější postavení, jelikož je oficiálně začleněna do osnov základních a středních škol po celé zemi, zatímco v Nigérii se to týká jen některých států.

Tyto uvedené rozdíly však nejsou propastné, navíc lze v případě obou zemí pozorovat obdobný vývoj, který odpovídá celkovému vývoji čínsko-afriických vztahů. Tím je například myšleno, že zatímco do konce 20. století byl čínský vliv na vzdělání v Africe omezený, s příchodem čínských ekonomických reforem a následného prohloubení ekonomických vztahů s Afrikou začaly vznikat silnější vazby i v oblasti vzdělávání, což se projevilo například rozšířením studentských výměn. Situace v Keni i v Nigérii tomuto vývoji odpovídá, přičemž od založení FOCAC lze především pozorovat výrazný nárůst studentských výměn, udělených stipendií či zlepšení postavení výuky čínštiny v daných zemích.

Problémem při vypracovávání komparace byl především nedostatek některých přesných dat. Pokud jsme například chtěli sesbírat informace ohledně čínských vládních stipendií, museli jsme se spolehnout na data z různých zdrojů, která navíc mohla pocházet z různých let a komparaci tak mírně zkreslovat. Z tohoto důvodu bylo také nutné provést rozsáhlejší rešerši.

Přestože vývoj čínsko-keňských a čínsko-nigerijských vztahů a vazeb v oblasti vzdělávání z velké části celkovému obrazu čínsko-afriických vztahů odpovídá, je nutné podotknout, že provedená analýza se týkala pouze dvou zemí z celého afrického kontinentu. Situace v jiných afrických zemích se tak může lišit a od tohoto obrazu odchylovat. Pro detailnější obraz čínsko-afriických vazeb ve vzdělání by tak bylo třeba provést analýzu i dalších afrických zemí, což však nebylo předmětem této práce.

Otázkou také je, jak se do čínského vlivu na vzdělání nejen v Keni a Nigérii, ale také v celé Africe promítne současná pandemie Covidu-19, která postihuje vzdělávací možnosti lidí po celém světě.

Resumé

This thesis analyzes the influence of the People's Republic of China on education in Africa, based on the example of two selected African countries: Kenya and Nigeria. Using a comparative method, Chinese influence on education both in Kenya and Nigeria is analyzed, compared, and put into a perspective with the general development of relations between China and these countries, and between China and Africa respectively.

The results show that both Kenya and Nigeria's educational ties with China are heavily influenced by the overall development of Sino-African relations and the Chinese impact on Africa's education. For example, after the deepening of Sino-African economic relations, which resulted from China's economic reforms, it affected Kenya and Nigeria accordingly, and the Chinese influence on education in both countries increased rapidly.

It also shows that the Chinese influence on education in Kenya is slightly stronger than in Nigeria, which might be explained by a longer tradition of positive relations between China and Kenya.

Seznam pramenů a literatury

- African Union. b. r. Member States. *African Union* [online]. [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: https://au.int/en/member_states/countryprofiles2
- AHMED, Guled. 2020. Taiwan should implement the “Economic Miracle” model in Somaliland to win Africa’s goodwill. *Middle East Institute* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.mei.edu/publications/taiwan-should-implement-economic-miracle-model-somaliland-win-africas-goodwill>
- BBC. 2013. Kenya's Kenyatta and China's Xi sign \$5bn deals. *BBC News* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-23768488>
- BERHE, Mulugeta Gebrehiwot. 2013. Introduction. In: BERHE, Mulugeta Gebrehiwot a Liu HONGWU, ed. *China-Africa Relations: Governance, Peace and Security*. Addis Ababa University: Institute for Peace and Security Studies, s. 1-12. ISBN 978-99944-981-1-6.
- BOOTWALLA, Aliasger. 2020. Shadow of debt over Mombasa port. *Gateway House* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.gatewayhouse.in/mombasa-port/>
- Britannica. 2015. Biafra. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Biafra>
- Britannica. 2016. List of presidents of Kenya. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/list-of-presidents-of-Kenya-2067027>
- Britannica. 2019a. Nationalist Party. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Nationalist-Party-Chinese-political-party>
- Britannica. 2019b. Mau Mau. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Mau-Mau>
- Britannica. 2020. Jomo Kenyatta. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jomo-Kenyatta>
- Business Daily. 2018. Sh534bn China debt now 72pc of bilateral loans pile. *Business Daily* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.businessdailyafrica.com/economy/Sh534bn-China-debt-now-72pc-of-bilateral-loans-pile/3946234-4642122-743gtxz/index.html>

- Capital News. 2017. President Kenyatta Returns From UK, China Visit. *Capital News* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.capitalfm.co.ke/news/2017/05/president-kenyatta-returns-uk-china-visit/>
- Capital News. 2018. President Kenyatta Arrives In Beijing To Attend China-Africa Summit. *Capital News* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.capitalfm.co.ke/news/2018/09/president-kenyatta-arrives-in-beijing-to-attend-china-africa-summit/>
- Confucius Institute at Moi University. b. r. About Us. *Confucius Institute at Moi University* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://cimu.mu.ac.ke/index.php/14-about-us?start=5>
- Confucius Institute: University of Nairobi* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://confucius.uonbi.ac.ke/>
- ČT. 2018. Čína potřebuje Afriku, ale Afrika Čínu ještě víc. *Česká televize* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2385610-manzelstvi-z-rozumu-cina-ma-mobily-a-vlak-y-afrika-vzacne-suroviny-a-chut-obchodovat>
- EGBULA, Margaret a QI Zheng. 2011. China and Nigeria: a powerful South-South alliance. *West African Challenges* [online]. (5) [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/countries/nigeria/49814032.pdf>
- Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Kenya. b. r. Bilateral Relations Between China and Kenya. *Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Kenya* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <http://ke.china-embassy.org/eng/sbgx/t169682.htm>
- EVERETT, Katherine, Emily HARDICK a Damarius JOHNSON. 2021. The Year of Africa. *Origins: Current Events in Historical Perspective* [online]. **14**(4) [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://origins.osu.edu/article/year-of-africa-1960-rumba-pan-africanism-Kariba>
- FAROOQ, Muhammad Sabil, YUAN Tongkai, ZHU Jiangang a Nazia FEROZE. 2018. Kenya and the 21st Century Maritime Silk Road: Implications for China-Africa Relations. *China Quarterly of International Strategic Studies* [online]. **4**(3), 401-418 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1142/S2377740018500136>

- FMPRC. [2004a]. Forum on China-Africa Cooperation-Addis Ababa Action Plan. *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zyzl/hywj/t157710.htm>
- FMPRC. 2004b. China - Africa Relations. *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceza/eng/zghfz/zfgx/t165329.htm>
- FMPRC. 2006. FORUM ON CHINA-AFRICA COOPERATION BEIJING ACTION PLAN (2007-2009). *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zyzl/hywj/t280369.htm>
- FOCAC. 2009. FORUM ON CHINA-AFRICA COOPERATION SHARM EL SHEIKH ACTION PLAN(2010-2012). *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t626387.htm
- FOCAC. 2012. THE FIFTH MINISTERIAL CONFERENCE OF THE FORUM ON CHINA-AFRICA COOPERATION BEIJING ACTION PLAN (2013-2015). *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t954620.htm
- FOCAC. 2015. The Forum on China-Africa Cooperation Johannesburg Action Plan(2016-2018). *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t1327961.htm
- FOCAC. 2018. Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021). *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t1594297.htm
- FOCAC. b. r.a. African Members of FOCAC. *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: http://www.focac.org/eng/ltjj_3/ltffcy/
- FOCAC. b. r.b. The First Ministerial Conference of FOCAC. *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: http://www.focac.org/eng/ljhy_1/dyjbzjhy_1/CI12009/t157577.htm
- FOCAC. b. r.c. *Forum on China-Africa Cooperation* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <http://www.focac.org/eng/>

- FRENCH, Howard W. 2014. *China's Second Continent: how a million migrants are building a new empire in Africa*. New York: Vintage Books. ISBN 978-0-307-94665-2.
- GILLESPIE, Sandra. 1999. *South-South Transfer: A Study of Sino-African Exchanges*. Ottawa: National Library of Canada. ISBN 0-612-41158-3.
- Global Times. 2019. Chinese language gains appeal in Africa as benefits grow. *Global Times* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.globaltimes.cn/content/1168173.shtml>
- GOLDSTEIN, Joseph. 2018. Kenyans Say Chinese Investment Brings Racism and Discrimination. *The New York Times* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2018/10/15/world/africa/kenya-china-racism.html?utm_source=HRIC+Updates&utm_campaign=b023133960-EMAIL_CAMPAIGN_2018_10_16_09_38&utm_medium=email&utm_term=0_b537d30fde-b023133960-251624569
- GOULARD, Sebastien. 2020. Obstacles to the BRI in Kenya. *OBOReuropa* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.oboreurope.com/en/obstacles-bri-kenya/>
- HanBan.com. b. r. Introduction of Confucius Institute. *HanBan.com* [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <http://www.hanban.com/introduction/confucius-institute/introduction-confucius-institute.html>
- HARTIG, Falk. 2016. *Chinese Public Diplomacy: The rise of the Confucius Institute*. London and New York: Routledge. ISBN 978-1-315-75008-8.
- HE, Weiwei. 2018. Confucius Institute in Kenya's Egerton University highlights in agriculture. *CGTN* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: https://news.cgtn.com/news/3d3d414e7a557a4d79457a6333566d54/share_p.html
- HODZI, Obert. 2020. Bridging the asymmetries? African students' mobility to China. *Asian Ethnicity* [online]. **21**(4), 566-584 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14631369.2020.1776097>
- HUTCHISON, Alan. 1975. China and Africa. *Africa Spectrum* [online]. **10**(1), 5-12 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40173645>
- CHEGE, Michael. 2008. Economic Relations Between Kenya and China, 1963-2007. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)* [online]. 17-38 [cit.

2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/economic-relations-between-kenya-and-china-1963-2007>

CHIDIEBERE, Edeh Emmanuel a WANG Hui. 2018. China-Nigeria Cooperation In Education And Training: A Comparative Analysis. *North American Academic Research* [online]. **1**(7), 144-165 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331987606_CHINA-NIGERIA_COOPERATION_IN_EDUCATION_AND_TRAINING_A_COMPARATIVE_ANALYSIS

CHIDIEBERE, Edeh Emmanuel a XU Li Hua. 2020. Growing influence of Chinese language in Nigeria can impact the socio-economic development. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development* [online]. **6**(12), 184-191 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/338446803>

CHIDIEBERE, Edeh Emmanuel, XU Li Hua, Ehizuelen Michael Mitchel OMORUYI, Collins Opoku ANTWI a YANG Song. 2019. Acceptability of Chinese language education in public primary and secondary schools in Nigerian. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development* [online]. **6**(3), 56-63 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/331987670>

CHIDIEBERE, Edeh Emmanuel. 2018. Advancing China and Nigeria educational cooperation. *China Daily* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201810/23/WS5bceb0b2a310eff303284049.html>

China Africa Research Initiative. b. r. Data: Chinese Investment in Africa. *China Africa Research Initiative* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <http://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa>

IANS. 2020. China's debt-trap diplomacy hit, Kenyan court halts project. *Outlook* [online]. 2020 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.outlookindia.com/newscroll/chinas-debttrap-diplomacy-hit-kenyan-court-halts-project/1882547>

IBONYE, Vincent. 2020. The Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC) and knowledge transfer in Sino-Nigerian development cooperation. *Asian Journal of Comparative Politics*. Dostupné z: doi:10.1177/2057891120912333

- ISMAEL, Tareq Y. 1971. The People's Republic of China and Africa. *The Journal of Modern African Studies* [online]. **9**(4), 507-529 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/160211>
- JACKSON, Steven F. 2019. Two Distant Giants: China and Nigeria Perceive Each Other. *Journal of European, Middle Eastern, & African Affairs* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/337772664_Two_Distant_Giants_China_and_Nigeria_Perceive_Each_Other
- KAMBUDZI, Admore Mupoki. 2013. Africa and China's Non-Interference Policy: Towards Peace Enhancement in Africa. In: BERHE, Mulugeta Gebrehiwot a LIU HONGWU, ed. *China-Africa Relations: Governance, Peace and Security*. Addis Ababa University: Institute for Peace and Security Studies, 2013, s. 29-45. ISBN 978-99944-981-1-6.
- Kenyatta University: Confucius Institute. 2019. Welcome "Huanying ni" to Confucius Institute. *Kenyatta University: Confucius Institute* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <http://confucius.ku.ac.ke/>
- Kenyayote. 2021. Breakdown of Kenya's new 2-6-6-3 education curriculum framework: Subject Taught. *Kenyayote* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://kenyayote.com/breakdown-kenyas-new-2-6-6-3-education-curriculum-framework-subject-taught/>
- KING, Kenneth. 2007. The Beijing China-Africa Summit of 2006: The New Pledges of Aid to Education in Africa. *China Report*. Los Angeles/London/New Delhi/Singapore: SAGE Publications, **43**(3), 337–347. Dostupné z: doi:10.1177/000944550704300305
- KING, Kenneth. 2010. China's cooperation in education and training with Kenya: A different model? *International Journal of Educational Development* [online]. **30**(5), 488-496 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059310000362>
- KING, Kenneth. 2014. China's Higher Education Engagement with Africa: A Different Partnership and Cooperation Model? In: CARBONNIER, Gilles, Michel CARTON a Kenneth KING, ed. *Education, Learning, Training: Critical Issues for Development* [online]. 5. verze. 2014, s. 149–173 [cit. 2021-04-12]. ISBN 978-90-04-28115-8. Dostupné z: https://doi.org/10.1163/9789004281158_009

- KING, Kenneth. 2018. China will continue to back Confucius Institutes in Africa. *China Daily* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201808/24/WS5b835c0aa310add14f387e76.html>
- KIVUVA, Joshua. 2015. Democratization in Kenya: Public Dissatisfied With the Benefit-less Transition. *Afrobarometer* [online]. (152), 1-7 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://afrobarometer.org/sites/default/files/publications/Briefing%20paper/Afro%20briefNo152.pdf>
- KUČERA, Ondřej a Martin LAVIČKA. 2016. Srpen 1968 a překvapivá (?) čínská reakce. *Nový Orient* [online]. (4), 51- 60 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: [\(PDF\) Srpen 1968 a překvapivá \(?\) čínská reakce / The Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia and the surprising \(?\) Chinese reaction | Martin Lavicka - Academia.edu](#)
- LAHTINEN, Anja. 2018. *China's Diplomacy and Economic Activities in Africa: Relations on the Move*. Palgrave Macmillan. ISBN 978-3-319-69353-8.
- LARGE, Daniel. 2008. Beyond 'Dragon in the Bush': The Study of China–Africa Relations. *African Affairs* [online]. **107**(426), 45-61 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/afraf/adm069>
- MBUGUA, Wanjiku J. a PENG Yu. 2014. Review and Outlook of the Development of Chinese Language Education in Kenya. *Quarterly Journal of Chinese Studies* [online]. Xiamen, **3**(1), 66-76 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://search.proquest.com/docview/1636356760?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- MLAMBO, Courage, Audrey KUSHAMBA a More Blessing SIMAWU. 2016. China-Africa Relations: What Lies Beneath? *The Chinese Economy* [online]. **49**(4), 257-276 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10971475.2016.1179023>
- Moderní Dějiny. 2009. Založení Organizace africké jednoty. *Moderní Dějiny* [online]. [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/180-kalendarium/>

- MORANGI, Lucie. 2016. More Kenyan students to study in China. *China Daily* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z:
http://www.chinadaily.com.cn/world/2016-06/30/content_25910194.htm
- MTHEMBU-SALTER, Gregory. 2009. Elephants, Ants and Superpowers: Nigeria's Relations with China. *China in Africa Project* [online]. South African Institute of International Affairs, (42), 1-34 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z:
<https://www.africaportal.org/publications/elephants-ants-and-superpowers-nigerias-relations-with-china/>
- MUBEENOVÁ, Geti a Vít VOLNÝ. b. r. Čína jako neokoloniální hegemon? Konec mýtu o čínských investicích v Africe. *Přírodovědecká fakulta: Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z:
<https://www.natur.cuni.cz/geografie/socialni-geografie-a-regionalni-rozvoj/studium/globalni-migracni-a-rozvojova-studia/cina-jako-neokolonialni-hegemon-konec-mytu-o-cinskych-investicich-v-africe>
- MUKHWANA, Ayub. 2017. Attitudes towards Chinese in Kenya and the Future of Chinese in Africa. *International Journal of Liberal Arts and Social Science* [online]. 5(2), 17-26 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z:
<https://ijlass.org/data/frontImages/gallery/Vol. 5 No. 2/4. 17-26.pdf>
- MURAYA, Joseph. 2019. Over 200 Kenyan Students Awarded Chinese Government Scholarships. *Capital News* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z:
<https://www.capitalfm.co.ke/news/2019/08/over-200-kenyan-students-awarded-chinese-government-scholarships/>
- MUTETHYA, Edith. 2018. Confucius Institutes set to boost China-Kenya ties. *China Daily: Africa Weekly* [online]. Nairobi, [cit. 2021-04-23]. Dostupné z:
<https://search.proquest.com/docview/2024195930/86123533151347E7PQ>
- NANDAA, Ninah Nasimiyu. 2010. *An analysis of China's relations with Sub-Saharan Africa: a case study on Kenya-China bilateral relations (1963-2009)* [online]. [cit. 2021-04-12]. Diplomová práce. University of Nairobi, Kenya. Dostupné z:
<http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/3380>.
- Nanjing Agricultural University. b. r. Confucius Institute. *Nanjing Agricultural University* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z:
http://coieen.njau.edu.cn/Confucius_Institute.htm

- Nnamdi Azikiwe University. b. r. Chinese/Confucius institute (CI). *Nnamdi Azikiwe University* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://unizik.edu.ng/chinese-confucius-institute-ci/>
- NNN. 2019. Unilag Confucius Institute trains 6,000 in Chinese language. *NNN* [online]. 2019 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://nnn.ng/unilag-confucius-institute-trains-6000-in-chinese-language/>
- NYE, Joseph S. Jr. 2004. *Soft power: the means to success in world politics*. New York: PublicAffairs. ISBN 978-1-58648-306-7.
- ODEH, Lemuel Ekedegwa. 2012. A Comparative Analysis of Global North and Global South Economies. *International Journal of Current Research in the Humanities* [online]. (14), 66-81 [cit. 2021-04-12]. ISSN 0855-9740. Dostupné z: <https://crhjournals.org/ijcrh-edition-no-14/>
- ODINYE, Sunny Ifeanyi. 2015. The Development of Chinese Language in Nigeria. *Interdisciplinary Journal of African & Asian Studies* [online]. 1(1), 1-8 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/305639357>
- ODINYE, Sunny Ifeanyi. 2018. Problems facing the Teaching and Learning of Chinese Language in Nigeria. *The Quint: an Interdisciplinary Quarterly from the North* [online]. 10(4), 1-18 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: https://www.nigerianjournalonline.com/index.php/published_Articles/article/view/505
- OLANDER, Eric Claude. 2018. How Chinese Engagement is Helping Kenya to Overcome Educational Challenges. *The China Africa Project* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://chinaafricaproject.com/migrated-posts/china-kenya-education-non-profit-huawei-skills-transfer/>
- OLANDER, Eric Claude. 2020. Chinese in Kenya Face Stigmatization and Discrimination Due to COVID-19. *The China Africa Project* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://chinaafricaproject.com/2020/03/03/chinese-in-kenya-face-stigmatization-and-discrimination-due-to-covid-19/>
- OMINDE, Simeon Hongo, Kenneth INGHAM a Mwenda NTARANGWI. 2020. Kenya: World War II to independence. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Kenya/World-War-II-to-independence>

- OMOTOSO, Femi. 2013. Governance Crisis and Democracy in Nigeria, 1999 - 2012. *Mediterranean Journal of Social Sciences* [online]. Rome: MCSER Publishing, 4(14), 125-134 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/290772833_Governance_Crisis_and_Democracy_in_Nigeria_1999_-_2012
- OWAKI, Methody Florian, Mercy Mweni KATHINA, Christopher KHAYEKA-WANDABWA, Francis Maina GICHURU a Eunice AMIMO. 2019. Chinese Language Teaching and Learning in Kenya in the Prospects of China's Reform and Opening-up. *Educational Process: International Journal* [online]. 8(3), 170-184 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.22521/edupij.2019.83.2>
- Premium Times. 2019. 512 Nigerian students studying on Chinese scholarship – Official. *Premium Times* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.premiumtimesng.com/news/more-news/348066-512-nigerian-students-studying-on-chinese-scholarship-official.html>
- RAGHAVAN, Sudarsan. 2013. In snub to Washington, Kenyan president visits China, Russia in first official visit outside Africa. *The Washington Post* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/in-snub-to-washington-kenyan-president-visits-china-russia-in-first-official-visit-outside-africa/2013/08/17/baaed162-06a4-11e3-bfc5-406b928603b2_story.html
- RARIEYA, Yvonne. 2016. Chinese construction firm to fund \$10m school in Kenya. *CGTN Africa* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://africa.cgtn.com/2016/08/09/chinese-construction-firm-to-fund-10m-school-in-kenya/>
- RITCHIE, Hannah. 2019. India will soon overtake China to become the most populous country in the world. *Our World in Data* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/india-will-soon-overtake-china-to-become-the-most-populous-country-in-the-world>
- ROSER, Max a Esteban ORTIZ-OSPINA. 2013. Global Extreme Poverty. *Our World in Data* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>
- ROTBURG, Robert I. 2008. China's Quest for Resources, Opportunities, and Influence in Africa. In: ROTBERG, Robert I., ed. *China into Africa: trade, aid, and*

- influence*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press. 2008, s. 1-20. ISBN 978-0-8157-7561-4.
- SAHLINS, Marshall. 2015. *Confucius Institutes: Academic Malware*. Chicago: Prickly Paradigm Press. ISBN 9780984201082.
- Santander Trade. 2021. Kenyan economic outline. *Santander Trade* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/kenya/economic-outline>
- SEGER, William. 2018. The "Independence" of Ethiopia and Liberia (2018). *Africana Studies Student Research Conference* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://scholarworks.bgsu.edu/africana_studies_conf/2018/007/2
- SHINN, David H. a Joshua EISENMAN. 2012. *China and Africa: A Century of Engagement*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. ISBN 978-0-8122-4419-9.
- SOS Children's Villages. b. r. Poverty in Africa: Facts & figures. *SOS Children's Villages* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.sos-usa.org/about-us/where-we-work/africa/poverty-in-africa>
- South China Morning Post. 2020. Daniel arap Moi, who ruled Kenya with iron fist for 24 years, dead at 95. *South China Morning Post* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/news/world/africa/article/3048877/daniel-arap-moi-who-ruled-kenya-iron-fist-24-years-dead-95>
- Statista. 2018a. Total number of Confucius Institutes and Confucius Classrooms worldwide from 2013 to 2018. In: *Statista* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/879340/china-confucius-institutes-and-confucius-classrooms-worldwide/>
- Statista. 2018b. Number of Confucius Institutes in Africa as of December 2018, by country. *Statista* [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/879192/china-confucius-institutes-in-african-countries/>
- Statista. 2020a. African countries with the highest Gross Domestic Product (GDP) in 2020. *Statista* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1120999/gdp-of-african-countries-by-country/>

- Statista. 2020b. Main import partners from Kenya in 2019, by value of imports. *Statista* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1135632/main-import-partners-from-kenya-by-value-of-imports/>
- Statista. 2020c. Leading countries and regions for foreign direct investments (FDI) from China in 2019, sorted by volume. *Statista* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/658793/china-main-target-countries-for-net-overseas-direct-investment-by-volume/>
- Statista. 2021. African countries with the largest population as of 2021. *Statista* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1121246/population-in-africa-by-country/>
- The Sun Nigeria. 2017. China-Nigeria's trade volume declining very fast –Chinese Ambassador. *The Sun Nigeria* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.sunnewsonline.com/china-nigerias-trade-volume-declining-very-fast-chinese-ambassador/>
- The World Bank. 2021. The World Bank In Kenya: Overview. *The World Bank* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/kenya/overview>
- Trading Economics. 2021. Kenya exports to China. *Trading Economics* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/kenya/exports/china>
- TRINES, Stefan. 2019. New Benefactors? How China and India are Influencing Education in Africa. *World Education News + Reviews* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2019/04/how-china-and-india-are-influencing-education-in-africa>
- UNCTAD. 2020. Investment flows in Africa set to drop 25% to 40% in 2020. *United Nations Conference on Trade and Development* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://unctad.org/news/investment-flows-africa-set-drop-25-40-2020>
- United Nations. [2021]. LDCs at a Glance. *United Nations: Department of Economic and Social Affairs* [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category/ldcs-at-a-glance.html>

- United Nations. 2019. What is 'South-South cooperation' and why does it matter? *United Nations* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/en/news/intergovernmental-coordination/south-south-cooperation-2019.html>
- USMAN, Lantana M. 2015. Globalization of China and Nigeria's Language Educational Policy: A Case Study. *US-China Education Review B* [online]. **5**(7), 411-434 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/4db1/fc624699485b1ba8a4b20018b1042cafb5b4.pdf>
- UTOMI, Pat. 2008. China and Nigeria. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)* [online]. 39-48 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/080603_utomi_nigeriachina.pdf
- W&M. b. r. Confucius Classrooms. *William & Mary* [online]. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <https://www.wm.edu/sites/confuciusinstitute/k12programs/ciclassrooms/index.php>
- WAWERU, Sammy Mwangi. 2021. Who is Against Sino-African Relations? Evolving Perceptions on Chinese Engagement in Kenya. *Chinese Journal of International Review* [online]. **2**(2), 1-22 [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.1142/S2630531320500110>
- WEI, Liang. 2012. China's Soft Power in Africa: Is Economic Power Sufficient? *Asian Perspective* [online]. **36**(4), 667–692 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/42704810
- WHEELER, Anita. 2014. Cultural Diplomacy, Language Planning, and the Case of the University of Nairobi Confucius Institute. *Journal of Asian and African Studies*. **49**(1), 49–63. DOI: 10.1177/0021909613477834
- Worldometer. 2017. GDP by Country. *Worldometer* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/gdp/gdp-by-country/>
- Worldometer. 2021a. China Population (2021). *Worldometer* [online]. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/world-population/china-population/>

- Worldometer. 2021b. Population of Africa (2021). *Worldometer* [online]. [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/world-population/africa-population/>
- Xinhua News Agency. 2003. Kenya, China Mark 40-year Diplomatic Ties. *China Facts and Figures: 2002* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <http://www.china.org.cn/english/international/82128.htm>
- Xinhua. 2018a. China offers scholarships to 169 Kenyan students. *Xinhua* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: http://www.xinhuanet.com/english/africa/2018-08/23/c_137411063.htm
- Xinhua. 2018b. China builds classrooms for Nigerian school to boost grassroots friendship. *Xinhua* [online]. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: http://www.xinhuanet.com/english/2018-07/08/c_137310267.htm